

Z P R A V O D A J

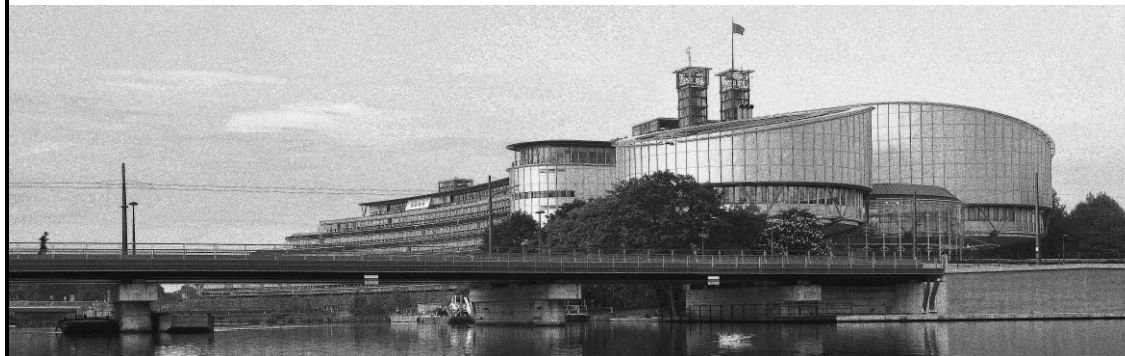
KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE
pro zastupování České republiky před
EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ročník 1 / Číslo 2
Červen 2013

Připravován ve spolupráci
s analytickými útvary
Ústavního soudu,
Nejvyššího soudu,
Nejvyššího správního
soudu a Kanceláře
veřejného ochránce práv.

Přináší ve formě anotací
informace o aktuální
judikatuře ESLP vydané
proti ČR i ostatním
státům Rady Evropy.

Vychází čtvrtletně
v elektronické formě
([archiv zde](#)).

„Soud opakuje, že jeho rozsudky slouží nejenom účelu rozhodnout o věcech, které jsou Soudu předloženy, ale obecněji též účelu objasnit, ochránit a rozvinout pravidla zakotvená Úmluvou, a tím přispět k dodržování závazků, které státy jako smluvní strany převzaly...“

Ačkoli prvotním účelem systému Úmluvy je poskytovat individuální nápravu, je jeho posláním také rozhodovat ve veřejném zájmu o celospolečenských otázkách, a tím zvyšovat obecné standardy ochrany lidských práv a šířit judikaturu v této oblasti ve společenství států Úmluvy.“

*Konstantin Markin proti Rusku
(č. 30078/06, rozsudek velkého senátu ze dne 27. března 2012,
§ 89)*

KONTAKT

Kancelář vládního zmocněnce pro
zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
e-mail: kvz@msp.justice.cz
web: www.justice.cz

SLOVO ÚVODEM

Přicházíme nyní s druhým číslem našeho Zpravodaje věnovaného judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Ačkoli bylo naším prvotním záměrem vytvořit informační bulletin pro pracovníky veřejné správy, projevily o něj přirozený zájem i soudy. Proto jsme se rozhodli jeho záběr poněkud rozšířit, aby obsahoval také anotace některých rozsudků a rozhodnutí Soudu věnovaných problematice převážně spojené s výkonem soudnictví, aniž ovšem považujeme za vhodné těmito judikáty, vzhledem k jejich jinak převažujícímu podílu na „produkci“ Soudu ve Štrasburku, náš Zpravodaj zahltit. Původní záměr tedy zůstává nezměněn, lze se ale od nynějška dozvědět novinky například z oblasti trestního řízení. Do tohoto čísla jsou konkrétně zařazeny rozsudky týkající se policejních provokací nebo výsledku svědků.

I tak je ovšem paleta otázek, jimž se Soud v prvním čtvrtletí roku 2013 zabýval a které byly do Zpravodaje zařazeny, velmi pestrá. Namátkou zmiřme obranu před chuligánstvím fotbalových fanoušků, rušení extremistických politických stran, boj proti počítačovému pirátství, otázky týkající se dětí, ať už z hlediska práva na jejich soužití s biologickými rodiči, jejich osvojení nebo vzdělávání, problematiku zdravotní a sociální péče, zacházení s vězni nebo nošení náboženských symbolů na pracovišti.

Zpravodaj také přináší aktuality týkající se České republiky, a sice z oblasti restitucí a náhrad, práv vazebně stíhaných osob, ale také o odmítnutí dvou stížností na regulaci nájemních vztahů. K poslední zmíněnému tématu je však namíště dodat, že Soudem zvolený právní názor zřejmě nedopadne bez rozlišení na všechny stížnosti poukazující na problém přiměřenosti výše nájemného vybíraného v bytech, k nimž se existující nájemní vztah opíral o administrativní rozhodnutí o přidělení bytu vydané za bývalého režimu, nýbrž jen na ty, které vykazují podobné znaky jako ony dvě rozhodnuté kauzy. Na rozuzlení dlouhotrvajícího fejetonu o regulaci nájemného v českých zemích (s podáváním těchto stížností se ve větším počtu začalo po roce 2005) bude tudíž třeba ještě vyčkat.

Tento Zpravodaj přináší zprávy o judikatuře Soudu. Za zmínku však stojí i to, že probíhá proces změn a doplnění Úmluvy, a to v několika souběžných liniích; jde však v zásadě o změny netýkající se garantovaných práv a svobod. V první polovině letošního roku tak byl vyjednáán text Dohody o přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o lidských právech, Protokol č. 15, kterým se mění Úmluva v některých zejména procesních ohledech, a dodatkový Protokol č. 16, jenž rozšiřuje pravomoc Soudu vydávat poradní stanoviska. Nyní je otázkou, jak rychle budou probíhat příslušné schvalovací procesy, aby mohly tyto instrumenty vstoupit v platnost. Těžko říct, zda se v dané situaci ukážou jako přiléhavá slova „dávám tomu rok, maximálně dva“; ratifikace předchozího Protokolu č. 14 zabrala šest let.

JUDr. Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

Obsah

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICĚ	4
Politické strany	4
<i>Rozhodnutí ze dne 26. března 2013 ve věci č. 70254/10 – Dělnická strana a Vandas proti České republice</i>	4
Regulace nájemních vztahů	4
<i>Rozhodnutí ze dne 5. března 2013 ve věcech č. 38817/04 a 1458/07 – Vomočil a Art 38, a. s., proti České republice</i>	4
Restituce a náhrady	6
<i>Rozhodnutí ze dne 15. ledna 2013 ve věci č. 73093/11 – Fuksa proti České republice</i>	6
<i>Rozhodnutí ze dne 29. ledna 2013 ve věci č. 3794/08 – Umlaufová proti České republice</i>	7
Rozhodování o vazbě	9
<i>Rozsudek ze dne 21. února 2013 ve věci č. 3252/09 – Vecek proti České republice</i>	9
ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM	10
Autorské právo	10
<i>Rozhodnutí ze dne 19. února 2013 ve věci č. 40397/12 – Neij a Sunde Kolmisoppi proti Švédsku</i>	10
Daňová kontrola	10
<i>Rozsudek ze dne 14. března 2013 ve věci č. 24117/08 – Bernh Larsen Holding AS a ostatní proti Norsku</i>	10
Diskriminace párů osob stejného pohlaví	11
<i>Rozsudek ze dne 19. února 2013 ve věci č. 19010/07 – X. a ostatní proti Rakousku</i>	11
Politické strany	13
<i>Rozsudek ze dne 15. ledna 2013 ve věci č. 40959/09 – Eusko Abertzale Ekintza – Acción Nacionalista Vasca (EAE-ANV) proti Španělsku</i>	13
Pořádková činnost policie	14
<i>Rozsudek ze dne 7. března 2013 ve věci č. 15598/08 – Ostendorf proti Německu</i>	14
Pracovní vztahy	15
<i>Rozsudek ze dne 15. ledna 2013 ve věci č. 48420/10, 59842/10, 51671/10 a 36516/10 – Eweida a ostatní proti Spojenému království</i>	15
Sociálně právní ochrana dětí	17
<i>Rozsudek ze dne 12. února 2013 ve věci č. 29617/07 – Vojnity proti Maďarsku</i>	17
<i>Rozsudek ze dne 7. března 2013 ve věci č. 10131/11 – Raw a ostatní proti Francii</i>	18
<i>Rozsudek ze dne 8. ledna 2013 ve věci č. 37956/11 – A. K. a L. proti Chorvatsku</i>	20
<i>Rozsudek ze dne 14. března 2013 ve věcech č. 18734/09 a 94724/11 – B. B. a F. B. proti Německu</i>	21
Sociální služby	22
<i>Rozsudek ze dne 22. ledna 2013 ve věci č. 35939/10 – Mihailovs proti Lotyšsku</i>	22
Trestní řízení	23
<i>Rozsudek ze dne 8. ledna 2013 ve věci č. 25282/07 – Baltiņš proti Lotyšsku</i>	23
<i>Rozsudek ze dne 19. února 2013 ve věci č. 61800/08 – Gani proti Španělsku</i>	24

Vězeňství	25
<i>Rozsudek ze dne 12. února 2013 ve věci č. 16117/02 – Austrianu proti Rumunsku</i>	25
<i>Rozsudek ze dne 12. února 2013 ve věci č. 152/04 – Yefimenko proti Rusku</i>	26
<i>Rozsudek ze dne 12. března 2013 ve věci č. 15351/03 – Zarzycki proti Polsku</i>	28
Vyhošťování	29
<i>Rozsudek ze dne 29. ledna 2013 ve věci č. 60367/10 – S. H. H. proti Spojenému království</i>	29
<i>Rozsudek ze dne 28. března 2013 ve věci č. 2964/12 – I. K. proti Rakousku</i>	30
Vzdělávání	32
<i>Rozsudek ze dne 29. ledna 2013 ve věci č. 11146/11 – Horváth a Kiss proti Maďarsku</i>	32
Zdravotnictví	33
<i>Rozsudek ze dne 15. ledna 2013 ve věci č. 8759/05 – Csoma proti Rumunsku</i>	33
SLOVO ZÁVĚREM	36

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICE

POLITICKÉ STRANY

Rozhodnutí ze dne 26. března 2013 ve věci č. 70254/10 – Dělnická strana a Vandas proti České republice

Výbor páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl o vyškrtnutí uvedené stížnosti ze seznamu svých případů, neboť vzhledem k absenci komunikace ze strany stěžovatelů usoudil, že na své stížnosti nadále netrvalí.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelka, politická strana Dělnická strana, byla v únoru 2010 rozhodnutím Nejvyššího správního soudu na návrh vlády rozpuštěna.

Nejvyšší správní soud dospěl zejména k závěru, že skutečný program Dělnické strany směřuje k vyvolávání národnostní, rasové, etnické a sociální nesnášlivosti a ve svém důsledku ke snaze o omezení základních práv a svobod určitých skupin obyvatel České republiky, zejména menšin, a odstranění demokratických základů právního státu. Nejvyšší správní soud dále konstatoval, že programovou podobností i užívanou symbolikou Dělnická strana navazuje na německý nacionální socialismus a má v úmyslu nahradit současný systém demokratického právního státu totalitní ideologií nacionálního socialismu. Shledal též, že Dělnická strana je úzce provázána se všemi významnými neonacistickými hnutími v České republice a při prosazování svých cílů soustavně a dlouhodobě nezřídka násilí, toto násilí svou činností cíleně vyvolává a zároveň veřejně schvaluje a oslavuje násilí páchané svými členy a sympatizanty. Konečně, Nejvyšší správní soud uzavřel, že Dělnická strana představuje schopností a prozatím na lokální úrovni projevenou snahou o destabilizaci poměrů a eskalaci násilí bezprostřední riziko ohrožení demokracie. K odvrácení tohoto nebezpečí by dle Nejvyššího správního soudu nepostačovaly mírnější prostředky, např. pozastavení činnosti, jelikož Dělnická strana je založena na dlouhodobé a nepřerušované ideologii nenávisti a násilí a je natolik pevně personálně i hodnotově spojena s krajně pravicovými hnutími v České republice, že její změna prakticky není možná, jelikož by vedla k popření samotných důvodů její existence.

V květnu 2010 Ústavní soud odmítl ústavní stížnost stěžovatelky jako zjevně neopodstatněnou.

(ii) Řízení před Soudem a rozhodnutí Soudu

V řízení před Soudem stěžovatelé namítali, že rozpuštěním Dělnické strany došlo k porušení jejich práva na svobodu sdružování zaručené článkem 11 Úmluvy.

Vláda Soudu předložila rozsáhlé stanovisko k přijatelnosti a odůvodněnosti stížnosti doprovázené mnoha přílohami, v níž dokládala, že činnost stěžovatelů byla zaměřena na popření práv a svobod zakotvených v Úmluvě, a proto se podle článku 17 Úmluvy nemohou domáhat ochrany poskytované článkem 11 Úmluvy. Dále vláda ve stanovisku dokládala, že k rozpuštění Dělnické strany došlo na základě zákona, sledovalo legitimní cíl ochrany veřejné bezpečnosti, pořádku a práv a svobod jiných a bylo v demokratické společnosti nezbytné a přiměřené, a proto k porušení článku 11 Úmluvy nedošlo.

Stěžovatelé na stanovisko vlády nereagovali, a to ani po upozornění ze strany Soudu o procesních důsledcích, které může tento postup mít.

Soud proto stížnost podle čl. 37 odst. 1 písm. a) Úmluvy vyškrtl ze seznamu případů, čímž bylo řízení zastaveno.

REGULACE NÁJEMNÍCH VZTAHŮ

Rozhodnutí ze dne 5. března 2013 ve věcech č. 38817/04 a 1458/07 – Vomočil a Art 38, a. s., proti České republice

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že dvě stížnosti vlastníků nemovitostí s regulovaným nájemným z „první vlny“ stížností oznámených jako pilotní případy ohledně souladu regulace nájemních vztahů s Úmluvou jsou nepřijatelné pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

(i) Okolnosti případů

a) Stížnosti

Stěžovatel Vomočil na sklonku roku 1995 zakoupil restituovaný nájemní dům v Brně s jedenácti byty s regulovaným nájemným a komerčními nebytovými prostory za cenu 6,5 mil. Kč. Kupní smlouvou převzal na sebe veškerá břemena i rizika spojená s nemovitostí, tvrdí, že do domu musel investovat přes 1 mil. Kč a že roční vybírané nájemné nepokrývá ani roční náklady na úvěr ve výši kolem 0,25 mil. Kč. Na sklonku roku 2003 dům převedl do vlastnictví své společnosti JOHNY, s. r. o.

Stěžovatel v červenci 2004 podal k Městskému soudu v Brně žalobu proti šesti nájemcům za účelem uložení povinnosti uzavřít dodatek k nájemní smlouvě, jímž se zvyšuje nájemné. Zatímco městský soud žalobu v červenci 2005 zamítl, neboť pro uplatněný nárok nenašel oporu v občanském zákoníku a předpisy Ministerstva financí upravující jednostranné zvyšování nájemného již neplatily, Krajský soud v Brně jeho rozsuzování

dek v srpnu 2006 zrušil s odkazem na vývoj judikatury Ústavního soudu, podle níž jsou obecné soudy povinny vyplnit mezeru v právní úpravě, a ochránit tak základní práva jednotlivců; žalobce je však povinen unést důkazní břemeno ohledně správnosti navrhované výše nájemného. V roce 2007 pak stěžovatelova společnost vyřešila spory s nájemci dohodou.

Stěžovatelská společnost Art 38, a. s., v roce 2001 zakoupila v nucené dražbě restituovaný nájemní dům v Plzni, jehož cena byla odhadnuta na 1,5 mil. Kč, a to s přihlédnutím k řadě faktorů, jako byla mimo jiné existence bytů s regulovaným nájemným a komerčních nebytových prostor. Stěžovatelská společnost nezahájila žádné soudní řízení za účelem úpravy či zvýšení nájemného v příslušných bytech.

b) Shrnutí relevantní vnitrostátní právní úpravy a praxe

Soud věnoval 42 stran přílohy rozhodnutí podrobnému a takřka vyčerpávajícímu přehledu právní úpravy a řady rozhodnutí Ústavního soudu, Nejvyššího soudu i dalších obecných soudů. V samotném rozhodnutí ve shrnutí poukázal na kořeny regulace nájemních vztahů v České republice, na administrativní určování výše nájemného za komunistického režimu a na vývoj po roce 1989. Uvedl, že v červnu 2000 zrušil Ústavní soud vyhlášku Ministerstva financí o nájemném z bytu a úhradě za plnění poskytovaná s užíváním bytu (vyhláška č. 176/1993 Sb.) pro rozpor s vlastnickým právem a určil Parlamentu lhůtu do konce roku 2001 k přijetí zákona o regulaci nájemních vztahů. V tomto období však přijala určité předpisy jen výkonná moc a tyto byly rovněž postupně zrušeny Ústavním soudem. V březnu 2006 byl nakonec přijat zákon o jednostranném zvyšování nájemného (zákon č. 107/2006 Sb.), kterým došlo také k novelizaci občanského zákoníku; podle tohoto zákona mělo být nájemné postupně do roku 2010, resp. 2012, zvyšováno zhruba na úroveň tržního nájemného (později ještě novela občanského zákoníku, provedená zákonem č. 132/2011 Sb., jednoznačně zakotvila, že o úpravě výše nájemného rozhodne soud na návrh jedné ze stran).

Za účelem vyplnění mezery v právní úpravě mezitím uložil Ústavní soud obecným soudům, aby nepokračovaly v protiústavní situaci a rozhodovaly o žalobách pronajímatelů na zvýšení nájemného. Vzhledem k nejednotnosti rozhodování přijal v dubnu 2009 Ústavní soud plenární stanovisko, ve kterém vyjasnil, že obecné soudy mohou přiznat zvýšení nájemného za období od podání žaloby do konce roku 2006, přičemž se následně uplatnil zákon o jednostranném zvyšování nájemného; pokud žaloba proti nájemci nebyla úspěšná, mohl se pronajímatel domáhat náhrady škody po státu, což byla také jeho jediná možnost ve vztahu k období předcházejícímu podání žaloby proti nájemci.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) Zvláštnosti řízení o stížnostech

Toto rozhodnutí se vyznačuje několika zvláštnostmi, které je třeba zkraje zmínit.

Předně, bylo vydáno o dvou ze čtyř případů týkajících se regulace nájemních vztahů, které byly v roce 2007 oznámeny vládě s tím, že může jít o případy pilotní, tedy takové, které odhalují systémový problém vnitrostátního právního řádu nebo praxe. Kancelář Soudu uváděla, že podobných nevyřízených stížností registruje 59, přičemž se celkem mají týkat zhruba 4 800 stěžovatelů. V řízení o stížnostech bylo vedlejším účastníkem Občanské sdružení majitelů domů, bytů a dalších nemovitostí v ČR (OSMD), které předložilo písemné vyjádření, zatímco jiné zájmové sdružení tuto možnost nakonec nevyužilo.

Dále, bez rozhodnutí o přijatelnosti či též odůvodnění předchází vlny takových oznámených stížností vládě [z těchto čtyř stížností byla stížnost č. 11163/06 *Hlaváček a Hlaváček proti České republice* vyškrtuta ze seznamu případů (řízení bylo zastaveno), neboť ji stěžovatelé vzali zpět, a řízení o stížnosti č. 11179/06 *Moravetz proti České republice* bylo přerušeno z důvodu úmrtí stěžovatele] bylo šest podobných stížností oznámeno koncem roku 2011 a o nich rozhodnuto zatím nebylo.

Konečně, soudce Soudu zvolený za Českou republiku Karel Jungwiert se vyloučil z projednávání těchto případů a vláda na jeho místo jmenovala Zdeňka Kühna jako soudce *ad hoc*.

b) Předmět stížností

Stěžovatelé v souvislosti s regulací nájemních vztahů namítali porušení práva pokojně užívat majetek, a to samostatně (článek 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě) i ve spojení se zákazem diskriminace (článek 14 Úmluvy). Dále poukazovali na nedostatek účinných vnitrostátních prostředků nápravy tvrzeného porušení článku 1 Protokolu č. 1, jejichž existenci zaručuje článek 13 Úmluvy.

c) Stanoviska účastníků řízení

Vláda předložila nebývale rozsáhlé a komplexní stanovisko, v němž vznesla mimo jiné celou řadu námitek vůči přijatelnosti stížností. V tomto ohledu především tvrdila, že existovaly dva hlavní prostředky nápravy dostupné stěžovatelům, a sice žaloba na zvýšení nájemného proti nájemci a žaloba na náhradu škody proti státu. Odkázala na řadu různých vnitrostátních soudních rozhodnutí, byla však nucena připustit, že judikatura není jednotná. Nápravu v konkrétních věcech však případně mohl zjednat Ústavní soud, přičemž případný argument stěžovatelů, že by takové řízení bylo příliš dlouhé, je čistě spekulativní. Vláda také poukázala na výše popsané úsilí stěžovatele Vomočila domoci se zvýšení nájemného.

Vláda v neposlední řadě rovněž zmínila vývoj judikatury Ústavního soudu, zejména jeho stanovisko z

dubna 2009 (sp. zn. Pl. ÚS-st 27/09, publikované pod č. 136/2009 Sb.), v němž bylo upřesněno, že se pronajímatelé mohou domáhat zvýšení nájemného s účinností od podání žaloby. Od počátku roku 2007 však již existovala úprava zvyšování nájemného. Lze se také domáhat náhrady vůči státu z titulu nuceného omezení vlastnického práva, jestliže pronajímatel nedosáhl uspokojení v řízení vůči nájemci.

Stěžovatelé i vedlejší účastníci kritizovali nerealistickou podobu prostředků nápravy doporučovaných vládou. Podle jejich názoru by jejich masovým využitím (hovořili o zhruba 80 tis. bytech s regulovaným nájemným) došlo k zahlcení soudního systému. Vyhledky na úspěch žaloby na zvýšení nájemného byly podle nich nejisté, jde o instrument procesně náročný, zdoluhavý a komplexní. Ohledně dalších prostředků poukazovali na institut promlčení. Co se týče stanoviska pléna Ústavního soudu, nevyřešilo některé klíčové otázky a obecné soudy navíc spíše nerespektovaly pokyny Ústavního soudu. Podle stěžovatelů byly doporučované prostředky nápravy čistě teoretické a praxe vnitrostátních soudů jejich účinnosti nenasvědčovala.

d) Hodnocení Soudu

Soud předně poznamenal, že se nebude zabývat jinými námitkami vlády, než je námitka nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, která je vznesena důvodně.

Soud připomněl zásady vyplývající z jeho judikatury ohledně pravidla vyčerpání prostředků nápravy, včetně rozdělení důkazního břemene, kdy vláda musí prokázat existenci a dostupnost prostředku nápravy v rozhodné době a stěžovatel se může povinnosti jej vyčerpat zprostit, pokud prokáže zanedbatelné nebo nulové vyhlídky takového prostředku nápravy na úspěch, přičemž ale pouhé pochybnosti stran úspěšnosti nejsou důvodem pro nevyčerpání prostředku nápravy, který není zjevně marný. Soud také podotknul, že je jeho judikaturou obvykle vyžadováno, aby stěžovatelé v případě České republiky vyčerpali ústavní stížnost, ledaže v jejich věci existují závažné důvody, pro které by nebyli povinni tak učinit. Splnění podmínky vyčerpání prostředků nápravy je také v zásadě třeba hodnotit k okamžiku podání stížnosti.

Soud poznamenal, že Česká republika procházela po roce 1989 obdobím zásadní transformace, kdy bylo třeba náročnými změnami uzpůsobit právní úpravu v mnoha oblastech novým podmínkám. To se vztahuje i na oblast bydlení, kde platily zvláště zastaralé a neuspokojivé předpisy. Vzhledem k náročnosti změn mohlo dojít k situaci, kdy soudní moc byla povolána cestou judikatury překlenout nedostatky právní úpravy do přijetí a vstupu v platnost úpravy nové.

Soud dále poukázal na komplexní vývoj judikatury Ústavního soudu ohledně soudních prostředků nápravy v oblasti zvyšování nájemného po roce 2000. V roce 2003 Ústavní soud rozhodl, že v případě další ne-

činnosti zákonodárce mu nezbude než vykonat svoji povinnost v individuálních případech a zajistit dodržování zásad zakotvených v Ústavě a mezinárodních smlouvách. Upřesnil, že pronajímatelé měli k dispozici žalobu na zvýšení nájemného *pro futuro* a žalobu na náhradu škody proti státu.

Stěžovatelé nebyli schopni poukázat na judikaturu ustálenou v době podání jejich stížností, která by je zprošťovala povinnosti vyčerpat doporučené prostředky nápravy, včetně případné ústavní stížnosti. Takový závěr nelze učinit ani zpětně. Stěžovatelé sami uznávají, že Ústavní soud rozhodoval většinou v jejich prospěch. Pravidlo vyčerpání prostředků nápravy pak nevyžaduje, aby relevantní prostředky skýtaly absolutní naději na úspěch, stačí, budou-li vyhlídky na úspěch rozumné.

Soud si je vědom různých obtíží, jimž pronajímatelé v českém právním řádu čelili, protože v roce 2004 a dokonce ani v roce 2007 nebylo jasné, jaké řízení mají zahájit. Právní názory obecných soudů také nebyly zcela soudržné a ne vždy respektovaly pokyny Ústavního soudu. Přesto nelze přisvědčit tomu, že stát, který si dal načas s řešením problémů v oblasti bydlení, včetně regulace nájemních vztahů, nenabídl stěžovatelům žádnou konkrétní právní cestu k nápravě situací, které podle nich byly v rozporu s Úmluvou. Soud je spíše toho názoru, že stěžovatelé měli přístup k různým řízením, a v konečné fázi k Ústavnímu soudu, která nabízela rozumné vyhlídky na úspěch za okolností projednávaného případu.

Stěžovatelé však žádné z těchto možností nevyužili; stěžovatel Vomočil vzal své žaloby zpět a stěžovatelská společnost žádné řízení nezačala. Žádný z nich tedy nedal příležitost vnitrostátním soudům, včetně Ústavního soudu, aby předešel tvrzeným porušením nebo je napravil.

Ohledně argumentu stěžovatelů, že by jednotlivá řízení vedla k nevyhnutelnému kolapsu soudního systému a že by řízení byla příliš dlouhá, Soud připustil, že délka řízení může být z hlediska účinnosti prostředku nápravy relevantní, ale v projednávaných kauzách se takový závěr neuplatní. Řízení ve věci stěžovatele Vomočila netrvalo nepřiměřeně dlouhou dobu a společnost Art 38 nepodnikla žádné procesní kroky za účelem vyřešení nebo alespoň zlepšení své situace.

Ve světle výše uvedeného proto musí být stížnosti odmítnuty pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

RESTITUCE A NÁHRADY

Rozhodnutí ze dne 15. ledna 2013 ve věci č. 73093/11 – Fuksa proti České republice

Senát páté sekce Soudu jednomyslně prohlásil stížnost na porušení článku 1 Protokolu č. 1 v důsledku neposkytnutí náhrady za nemovitosti zanechané na Pod-

karpatské Rusi za nepřijatelnou pro neslučitelnost *ratione materiae* s Úmluvou.

(i) Okolnosti případu

ČSR smlouvou o Podkarpatské Rusi z roku 1945 postoupila toto území SSSR. Protokol ke smlouvě obsahoval klauzuli o opčním právu obyvatel české nebo slovenské národnosti a o náhradě za zanechaný majetek. V roce 1957 byla uzavřena dohoda o urovnání majetkových nároků a SSSR poskytl finanční náhradu. V letech 1958 a 1959 přijala ČSR právní úpravu k provedení těchto závazků, na jejímž základě byly vyrovnány majetkové nároky.

Stěžovatel byl závětním dědicem osoby, jež byla dědičkou vlastníka domu zanechaného na území Podkarpatské Rusi. Ministerstvo financí k žádosti stěžovatele o náhradu v roce 2008 rozhodlo, že podle vyhlášky č. 159/1959 Ú. l. se náhrada poskytovala pouze za rodinné domky, přičemž dotčená nemovitost překračovala velikostí tuto kategorii, navíc není možné poskytovat náhradu pouze na základě protokolu z roku 1945, který nestanoví natolik přesná práva a povinnosti, aby nevyžadoval provedení právním předpisem.

Následný soudní přezkum v letech 2009 až 2011 vedl k potvrzení rozhodnutí Ministerstva financí. Na stěžovatele se nevztahuje ani zákon č. 212/2009 Sb., kterým se zmírňují majetkové křivdy občanům České republiky za nemovitý majetek, který zanechali na území Podkarpatské Rusi v souvislosti s jejím smluvním postoupením Svazu sovětských socialistických republik, neboť byl toliko závětním dědicem, nikoli potomkem původního vlastníka.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Soud se zaměřil na námitku porušení práva pokojně užívat majetek, přičemž odmítl ostatní námitky založené na právu na spravedlivý proces a zákazu diskriminace.

Soud zopakoval svoji judikaturu týkající se restituce majetku a ověřoval, zda stěžovatel měl legitimní očekávání, že se domůže sporné náhrady. Připomenul, že legitimní očekávání musí mít svůj základ ve vnitrostátním právu. Stane-li se uplatněný nárok předmětem sporu na vnitrostátní úrovni a je soudy zamítnut, není dáno legitimní očekávání; vnitrostátní soudy jsou povolány vykládat a používat vnitrostátní právo i tehdy, pokud odkazuje na mezinárodní smlouvy.

Žádný z vnitrostátních soudů stěžovatelův nárok na náhradu neuznal, protože ten neměl legitimní očekávání ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. Odkaz stěžovatele na rozsudek *Broniowski proti Polsku* (č. 31443/96, rozsudek velkého senátu ze dne 22. června 2004) nebyl přílehlavý, protože na rozdíl od zmíněné kauzy neměl stěžovatelův nárok v projednávaném případě oporu ve vnitrostátním právu. Soud také uvedl, že ačkoli byl stěžovatelův názor na použitelnost protokolu z roku 1945 podporován stanoviskem veřejného ochránce

práv, nebylo toto stanovisko sdíleno vnitrostátními soudy, jejichž závěry nejsou svévolné ani zjevně nerozumné. Soud má jen omezenou pravomoc přezkoumávat skutkové nebo právní nesprávnosti, jichž se vnitrostátní soudy údajně dopustily, a proto nelze stěžovatele považovat ani za oprávněnou osobu podle smlouvy a protokolu z roku 1945.

Stěžovatel tedy ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 nemá žádný majetek, protože se na jeho případ toto ustanovení nevztahuje a stížnost je neslučitelná s Úmluvou *ratione materiae*.

Rozhodnutí ze dne 29. ledna 2013 ve věci č. 3794/08 – Umlaufová proti České republice

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že stížnost povinné osoby v restituci na porušení vlastnického práva zaručeného článkem 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě je nepřijatelná pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, konkrétně žaloby na odpovídající náhradu za věc vydanou v restituci.

(i) Okolnosti případu

Věc se týká rodinného domu s pozemky v Brně, které původní vlastník po své emigraci, avšak ještě před svým odsouzením za opuštění republiky, a tudíž před propadnutím svého majetku, převedl na manžele P., již ale byli následně nuceni přenechat nemovitosti státu. Ačkoli spolu s dalšími rodinnými příslušníky projevíli zájem nemovitosti znovu koupit, dostali v roce 1976 při prodeji přednost manželé Umlaufovi, kteří dům koupili a pozemky získali do osobního užívání za cenu stanovenou posudkem.

V září 1991 zahájili manželé P. restituční řízení na základě zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích. Městský soud v Brně v roce 1994 rozhodl ve prospěch žalobců, když mimo jiné podotkl, že manžel stěžovatelky byl při řešení bytové situace rodiny upřednostněn jako člen KSČ, přičemž nebylo dbáno předkupního práva rodinných příslušníků manželů P., kteří přitom v domě bydleli. Rozsudek byl změněn Krajským soudem v Brně a později zrušen Nejvyšším soudem, řízení dále pokračovalo před různými soudními instancemi a v listopadu 2005 krajský soud definitivně rozhodl o povinnosti stěžovatelky vydat dotčené nemovitosti členům rodiny P., když mimo jiné znovu odkázal na politickou angažovanost manžela stěžovatelky a na další pochybení úřadů při prodeji rodinného domu, v důsledku kterých došlo k nabytí věci v rozporu s tehdejšími předpisy. Na tomto rozsudku již nic nezměnilo ani dovolání, ani ústavní stížnost, která byla odmítnuta v dubnu 2008.

Cena nemovitostí byla v dubnu 2006 odhadována na 4,8 mil. Kč, v září 2006 pak byly prodány za cenu 6,9 mil. Kč.

Stěžovatelka se v rámci restitučního řízení domáhala na oprávněných osobách zaplacení částky 200 tis. Kč za zhodnocení domu; o tomto návrhu nebylo dosud

městským soudem, který jej vyčlenil k samostatnému projednání, rozhodnuto.

Stěžovatelka také podle § 11 zákona o mimosoudních rehabilitacích požádala Ministerstvo financí o zaplacení kupní ceny, která včetně úhrady za právo osobního užívání dosahovala částky 114 tis. Kč. Následně se obrátila na Obvodní soud pro Prahu 1 se žalobou proti státu na zaplacení rozdílu mezi částkou 6,9 mil. Kč, za kterou byly nemovitosti prodány, a vrácenou kupní cenou. V únoru 2010 obvodní soud přerušil řízení a požádal Ústavní soud o posouzení ústavnosti § 11 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích, protože toto ustanovení neumožňuje přiznat povinným osobám v restituci odpovídající náhradu za vydávané nemovitosti.

Ústavní soud ani po více než dvou a půl letech o tomto návrhu nerozhodl, ačkoli v jiných svých usneseních odkázal na judikaturu Soudu ohledně náhrady za nemovitosti vydávané v restituci (usnesení sp. zn. III. ÚS 575/05 ze dne 28. února 2006 nebo sp. zn. III. ÚS 2390/07 ze dne 30. července 2008). Také Nejvyšší soud v několika rozsudcích rozhodl, že je třeba ve světle judikatury Soudu přiznat odpovídající náhradu, ať už na základě opravného výkladu § 11 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích nebo z titulu náhrady škody způsobené při výkonu veřejné moci (rozsudek sp. zn. 28 Cdo 2202/2009 ze dne 17. února 2010 a 28 Cdo 2836/2009 ze dne 10. března 2010).

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelka zejména tvrdila, že byla zbavena svého majetku bez odpovídající náhrady, čímž mělo dojít k porušení článku 1 Protokolu č. 1, a že v rozporu s článkem 13 Úmluvy neměla k dispozici účinný vnitrostátní prostředek nápravy tohoto porušení.

Soud dal zapravdu vládě, která vznesla námitku nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

Předně připomněl, že vláda již dříve podobnou námitku založenou na možnosti domoci se vyšší náhrady, než výslovně stanoví zákon, v restitučních věcech uplatňovala, a to na základě usnesení Ústavního soudu z roku 2006. Soud však tuto námitku ve věci *Dymáček a Dymáčková proti České republice* (č. 35098/03, rozhodnutí ze dne 9. května 2007; věc skončila smírným urovnáním, viz [rozsudek](#) ze dne 7. února 2008) zamítl mimo jiné z toho důvodu, že vláda nedoložila své tvrzení o účinnosti tohoto prostředku nápravy žádným praktickým příkladem, kdy by byl úspěšně využit.

Soud však nyní uznal, že se situace mezitím změnila v důsledku vývoje judikatury vnitrostátních soudů, které projevíly snahu vyhovět judikatuře Soudu, přestože ke změně právní úpravy nedošlo. Ústavní soud několikrát uvedl, že náhrada za vydávanou věc má být stanovena s ohledem na všechny okolnosti tak, aby povinná osoba nebyla nucena nést nepřiměřené břemeno; tento názor Soud vyslovil ve své vlastní judikatuře (*Pincová a Pinc proti České republice*, č. 36548/97, rozsudek

ze dne 5. listopadu 2002; *Otava proti České republice*, č. 36561/05, rozsudek ze dne 27. května 2010). Nejvyšší soud následně umožnil přiznat odpovídající náhradu povinným osobám buď na základě restitučních zákonů (§ 11 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích nebo § 8 odst. 3 zákona č. 229/1991 Sb., o půdě), nebo na základě zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Jelikož Nejvyšší soud, jehož úlohou je sjednocovat judikaturu, tento názor potvrdil v několika svých rozhodnutích, Soud se domnívá, že jde o ustálenou judikaturu, která u povinných osob vytváří rozumné vyhlídky na úspěch žaloby na náhradu podle uvedených zákonů.

Třebaže v době, kdy se stěžovatelka obrátila na Soud, tento prostředek nápravy nemohl být považován za účinný, na účinnosti nabyt po podání stížnosti.

Pravidlo vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy se sice obvykle posuzuje podle situace v době podání stížnosti, ale za určitých okolností toho kterého případu může být namíste z tohoto pravidla učinit výjimku. Tak je tomu i v projednávané věci. Žádost o náhradu představuje ve světle závěrů Ústavního soudu a Nejvyššího soudu účinný prostředek nápravy. Rozhodnutí těchto soudů jsou systematicky zveřejňována na Internetu. Nejpozději od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 10. března 2010, který potvrdil právní názor vyslovený v rozsudku ze dne 17. února 2010, dosáhla možnost domáhat se náhrady dostatečného stupně právní jistoty nejenom v teorii, ale i v praxi k tomu, aby bylo možno se této cesty dovolávat pro účely pravidla vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

Stěžovatelka se sice na Soud obrátila před 10. březnem 2010, kdy nebylo ještě možné tento prostředek nápravy označit za účinný, avšak sama současně s podáním stížnosti podala žalobu k Obvodnímu soudu pro Prahu 1 na základě § 11 zákona o mimosoudních rehabilitacích. Řízení nadále probíhá u soudu prvního stupně, byť je přerušeno v důsledku podání návrhu Ústavnímu soudu na přezkoumání ústavnosti sporného ustanovení. Soud však nepochybuje o tom, že Ústavní soud zohlední právní názor vyslovený v usneseních svého senátu a rozhodne, zda je třeba sporné ustanovení zrušit, nebo zda lze situaci vyřešit cestou výkladu souladného s článkem 1 Protokolu č. 1, jak dříve rozhodl Nejvyšší soud. Obvodní soud pak bude povinen věc posoudit ve světle právního názoru Ústavního soudu.

Za této situace Soud shledává, že zásada subsidiarity i potřeba postupovat efektivně vyžaduje, aby se nevysslovoval k odůvodněnosti stěžovatelčiny námitky porušení článku 1 Protokolu č. 1, dokud bude řízení o stěžovatelčině žalobě na náhradu probíhat před vnitrostátními soudy. Stěžovatelčina námitka je tudíž předčasná a musí být prohlášena za nepřijatelnou pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

(iii) Dovětek

Nález Ústavního soudu, kterým byl návrh obvodního soudu ve věci stěžovatelky zamítnut a sporné ustanovení ústavně konformně vyloženo, byl přijat dne 23. dubna 2013 pod sp. zn. [Pl. ÚS 33/10](#).

ROZHODOVÁNÍ O VAZBĚ

Rozsudek ze dne 21. února 2013 ve věci č. 3252/09 – Vecek proti České republice

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že bylo porušeno právo stěžovatele na svobodu a osobní bezpečnost zaručené čl. 5 odst. 4 Úmluvy, neboť ve dvou řízeních o žádosti o propuštění na svobodu nebyl vyslechnut.

(i) Okolnosti případu

V říjnu 2007 byl stěžovatel zatčen a obviněn z loupeže, zbavení osobní svobody a vydírání, přičemž Obvodní soud pro Prahu 4 rozhodl o uvalení vazby podle § 67 písm. b) a c) trestního řádu. V únoru 2008 soud prvního stupně na návrh stěžovatele rozhodl o jeho propuštění z vazby s tím, že vazební důvody pominuly. Proti tomuto usnesení však státní zástupce podal stížnost, která nebyla stěžovateli postoupena. Městský soud v Praze v neveřejném zasedání napadené usnesení zrušil a rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě. V říjnu 2008 stěžovatel opět podal žádost o propuštění z vazby, již státní zástupce předložil soudu se zamítavým stanoviskem, aniž tuto skutečnost stěžovateli oznámil. Soud v nepřítomnosti stěžovatele a pouze na základě spisu žádost zamítl. Soud druhého stupně stížnost proti rozhodnutí také zamítl a ani on stěžovatele nevyslechl, přičemž naposled byl stěžovatel soudem slyšen dne 7. května 2008.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Soud posuzoval stížnost na poli čl. 5 odst. 4 Úmluvy ve vztahu ke dvěma řízením o žádostech stěžovatele o propuštění na svobodu a k řízení o jeho stížnosti proti ponechání ve vazbě.

Nejprve v souvislosti s řízením o žádosti stěžovatele o propuštění na svobodu ze dne 21. ledna 2008 Soud rozhodl, že se nebude zabývat námitkou, původně rovněž zaslanou vládě ke stanovisku, že stěžovatel nemohl nahlížet do spisu v době předcházející rozhodnutí o jeho žádosti, protože soud prvního stupně ve svém rozhodnutí stěžovateli vyhověl. Připustil dále, že v řízení o stížnosti státního zástupce proti uvedenému rozhodnutí žádná ze stran nebyla slyšena

soudem a že stěžovatel byl vyslechnut v prvním stupni, což může v zásadě naplnit požadavky Úmluvy. Soud však podotkl, že v situaci, kdy stěžovatel nevěděl o stížnosti proti rozhodnutí vydanému v jeho prospěch a kdy toto rozhodnutí bylo následně soudem zrušeno, aniž se stěžovatel mohl ke stížnosti státního zástupce vyjádřit, zásada rovnosti zbraní a zásada kontradiktornosti vyžadovaly, aby byl stěžovatel stížnostním soudem vyslechnut. Jelikož se tak nestalo, došlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

Ke stejnému závěru Soud dospěl posléze i v případě námitek stěžovatele vůči řízení o žádosti o propuštění na svobodu ze dne 24. října 2008, přičemž poukázal na skutečnost, že v tomto případě stěžovatel nebyl vyslechnut ani v prvním stupni. Soud připomněl svůj názor ve věci [Knebl proti České republice](#), že právo na výslech soudem je v řízení o vazbě třeba vykonávat v rozumných intervalech, aby se předešlo paralýze trestního řízení jako celku. V případě stěžovatele, kdy mezi konečným rozhodnutím o žádosti a jeho posledním výslechem uplynulo 259 dní, se však podle Soudu o rozumný interval nejednalo. V té souvislosti Soud odmítl argument vlády, že stěžovatel v řízení o žádosti o propuštění na svobodu o výslech nepožádal, a konstatoval, že toto právo tvoří součást záruk obsažených v čl. 5 odst. 4 Úmluvy a jako takové vyplývá přímo z Úmluvy. Proto nelze podmiňovat jeho existenci nebo výkon výslovnou žádostí stěžovatele. Soud poté poukázal na dřívější judikaturu českého Ústavního soudu, podle které neexistence ustanovení umožňujících výslech obviněného v řízení o žádosti o propuštění na svobodu byla protiústavní, a současně připomněl svůj dřívější názor vyslovený ve věci [Husák proti České republice](#), že záruky v řízení o ponechání ve vazbě a v řízení o propuštění na svobodu by měly být v zásadě stejné. Soud konečně vzal na vědomí zavedení institutu vazebního zasedání do českého trestního řádu, ke kterému došlo s účinností od 1. ledna 2012. Uvedené okolnosti však ve svém celku Soud vedly k závěru, že k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy došlo. Na závěr Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost námitku stěžovatele týkající se nemožnosti osobně nahlížet do spisu předtím, než bylo dne 25. února 2008 rozhodnuto o jeho stížnosti proti rozhodnutí ze dne 9. ledna 2008 o ponechání ve vazbě. Soud shledal, že zásada kontradiktornosti nebyla porušena, neboť stěžovatel zjevně znal obsah spisu včetně stížnosti, o které se toho dne rozhodovalo, a námitku před vnitrostátním soudem nevznesl, ačkoli byl v ten den vyslechnut.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM

AUTORSKÉ PRÁVO

Rozhodnutí ze dne 19. února 2013 ve věci č. 40397/12 – Neij a Sunde Kolmisoppi proti Švédsku

Senát páté sekce Soudu rozhodl o nepřijatelnosti stížnosti, kterou se stěžovatelé domáhali určení, že jejich odsouzení a platební příkaz k náhradě škody za provozování webových stránek určených ke sdílení hudby, filmů a počítačových her, byly v rozporu s článkem 10 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelé byli v letech 2005 a 2006 zapojeni do různých aktivit týkajících se provozování jedné z největších internetových služeb na sdílení souborů, webové stránky The Pirate Bay (TPB), kterou založili. Služby TPB umožňovaly uživatelům kontaktovat se navzájem prostřednictvím torrent souborů a vyměňovat si digitální informace sdílením souborů mimo počítače TPB. V roce 2008 byli stěžovatelé a další osoby obviněni ze spolupachatelství trestných činů porušujících autorský zákon s odůvodněním, že podporovali porušování autorských práv v oblasti hudby, filmu a počítačových her. Stěžovatelé byli shledáni vinnými v řízení před dvěma instancemi, Nejvyšší soud se odmítl jejich stížností zabývat. První stěžovatel byl odsouzen k deseti měsícům odnětí svobody a druhý stěžovatel k osmi měsícům, společně byli shledáni odpovědnými za škodu ve výši přibližně 5 milionů eur.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 10 Úmluvy

Stěžovatelé tvrdili, že jejich právo na získávání a šíření informací zakotvené v článku 10 Úmluvy bylo porušeno. Článek 10 podle nich zahrnuje právo na zprovoznění služby k přenosu nechráněného materiálu mezi uživateli. Taková služba může být využívána k legálním i nelegálním účelům, aniž jsou její provozovatelé trestně odpovědní za činy uživatelů.

Podle Soudu stěžovatelé zprovoznili systém pro získávání a šíření informací ve smyslu článku 10, a jejich jednání tak požívalo ochrany tohoto ustanovení. Trestní odsouzení proto zasáhlo do jejich práva na svobodu projevu. Protože byli odsouzeni na základě trestního a autorského zákona, byl tento zásah v souladu se zákonem. Sledoval legitimní cíl ochrany práv jiných (autorské právo) a předcházení zločinnosti.

Pokud jde o nezbytnost zásahu v demokratické společnosti, Soud posuzoval na jedné straně zájem stěžovatelů umožnit sdílení informací a na straně druhé zá-

jem na ochraně práv držitelů autorských práv. Pokud se jedná o váhu zájmu držitelů autorských práv, je nutné zdůraznit, že duševní vlastnictví se těší ochraně podle článku 1 Protokolu č. 1. Vzhledem k tomu, že stát musel vyvážit dva soupeřící zájmy, kterým byla udělena ochrana podle Úmluvy, požíval široký prostor pro uvážení. Toto uvážení bylo v projednávané věci zvláště široké, protože druhu dokumentů, ve vztahu ke kterým byli stěžovatelé odsouzeni, nebyla udělena stejná úroveň ochrany jako ta, která je udělována politickému vyjádření a diskusi.

Jelikož měly švédské orgány povinnost chránit vlastnická práva žalobců ve smyslu autorského zákona a Úmluvy, existovaly významné důvody pro omezení svobody projevu stěžovatelů. Švédské soudy relevantně a dostatečně odůvodnily trestnost konání stěžovatelů v rámci komerčně provozované TPB. Konečně, trest zbavení svobody a náhrada škody nemohou být považovány za nepřiměřené zejména z hlediska nezájmu stěžovatelů přijmout opatření k odstranění sporných souborů, ačkoliv k tomu byli vyzváni.

Soud dospěl k závěru, že s ohledem na konkrétní povahu sdílených informací a uvedené závažné důvody byl zásah do svobody projevu stěžovatelů nezbytný v demokratické společnosti, a odmítl stížnost pro zjevnou neopodstatněnost.

DAŇOVÁ KONTROLA

Rozsudek ze dne 14. března 2013 ve věci č. 24117/08 – Bernh Larsen Holding AS a ostatní proti Norsku

Senát první sekce Soudu neshledal porušení článku 8 Úmluvy, který zaručuje právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence, v důsledku daňové kontroly, během níž daňové orgány požadovaly kopii všech dat serveru, který Bernh Larsen Holding AS užíval společně s dvěma dalšími stěžovateli Kver AS a Increased Oil Recovery AS.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelská společnost Bernh Larsen Holding AS byla v roce 2004 podrobena daňové kontrole, během níž daňové orgány požadovaly kopii všech dat serveru, který užívala společně s dvěma dalšími stěžovatelskými společnostmi. Server obsahoval elektronický archiv pracovních dokumentů i soukromé informace (včetně soukromé korespondence) zaměstnanců a dalších osob pracujících pro tyto společnosti. Norské soudy ve všech instancích konstatovaly, že v zájmu efektivitavy daňové kontroly musí mít daňové orgány široký přístup k informacím.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatelské společnosti namítaly porušení článku 8 Úmluvy, jelikož dle jejich názoru úřady zneužily své pravomoci a jednaly svévolně. Požadavek vydání kopie serveru dle stěžovatelek znamenal porušení práva na respektování „obydlí“ a práva na respektování korespondence i soukromého života, jelikož server obsahoval krom pracovních materiálů též materiály osobní povahy patřící zaměstnancům. Dle vyjádření stěžovatelek ochrana daná právními osobám dle článku 8 Úmluvy má být dána i skupině jednotlivců sledující stejný cíl (zde zaměstnanci a osoby pracující pro dané společnosti).

Jelikož norská vláda mj. namítala, že „soukromý život“ a právo na respektování korespondence dle článku 8 Úmluvy může mít pouze fyzická osoba (srov. *Gillan and Quinton proti Spojenému království*, č. 4158/05, rozsudek ze dne 12. ledna 2010, § 61) a právo na respektování obydlí může mít právnická osoba pouze za jistých okolností, které v tomto případě nenastaly, Soud v první řadě zkoumal, zda je vůbec článek 8 Úmluvy na projednávaný případ použitelný.

Soud zopakoval, že slovo „obydlí“ v článku 8 Úmluvy má být posuzováno v jeho širším významu a lze pod něj podřadit nejen místo podnikání fyzické osoby, nýbrž i sídlo právnické osoby. Soud proto v daném případě dovedl zásah do práva na respektování obydlí i korespondence stěžovatelů (srov. *Wieser a Bicos Beteiligungen GmbH proti Rakousku*, č. 74336/01, rozsudek ze dne 16. října 2007).

Jelikož žádný jednotlivec (zaměstnanec či jiná osoba pracující pro stěžovatele) nepodal žalobu u evropských nebo vnitrostátních soudů, Soud nepovažoval za podstatné se dále zabývat tím, zda bylo zasaženo i do práva na respektování soukromého života, avšak vzal v potaz zájem stěžovatelů chránit své zaměstnance.

V meritu věci Soud v první řadě dospěl k závěru, že zásah daňových orgánů byl v souladu se zákonem, přičemž jeho výklad ze strany vnitrostátních orgánů byl dostatečně předvídatelný a sledoval legitimní cíl v podobě hospodářského blahobytu země.

Konečně, Soud dospěl i k závěru, že důvody vedoucí k danému zásahu byly relevantní, dostatečné a vyvážené vzhledem ke sledovanému legitimnímu cíli, tedy efektivní daňové kontrole.

Přestože daňové orgány měly k dispozici veškerá data na serveru včetně soukromých dokumentů a korespondence, podle Soudu byla tato data dostatečně chráněna před zneužitím. Předně, stěžovatelé byli o záměru vykonat daňový audit informováni rok předem a jejich zástupci mohli být přítomni, když daňové orgány prováděly kontrolu v místě jejich sídla. Dále, kopie serveru byla uchována v zapečetěné obálce v archivu daňového orgánu, dokud nebylo rozhodnuto o

stížnostech společností dle norského právního řádu. Navíc bylo stěžovatelům umožněno účastnit se aktu, kdy byla pečeť rozlomena. Společný zástupce stěžovatelů též mohl být přítomen, když byly jednotlivé soubory a dokumenty daňovým orgánem prohlíženy. Veškeré kopie dokumentů byly ihned po prohlídce vymazány. Dalším opatřením napomáhajícím chránit data před zneužitím byla dle Soudu i povinnost státních orgánů navrátit stěžovatelům dokumenty nepotřebné pro daňovou kontrolu co nejdříve.

K námitce existence dokumentů na serveru ve vztahu k dalším společnostem, které nebyly podrobeny daňové kontrole, Soud uvedl, že způsob archivace dat ve formě sdíleného serveru společně s dalšími společnostmi si stěžovatelské společnosti zvolily samy, a tímto též znesnadnily daňovým orgánům identifikaci dokumentů patřících subjektu podrobenému daňové kontrole.

Soud výše uvedená omezení oprávnění daňového úřadu a záruky proti svévolným zásahům do práv kontrolovaných subjektů považoval za dostatečné, a proto nebylo nezbytné, aby prohlídku a zabavení dokumentů předem schválil soud.

Soud proto s ohledem na výše uvedené uzavřel, že stát v rámci svého prostoru pro uvážení nastolil spravedlivou rovnováhu mezi právem na respektování „obydlí“ a „korespondence“ stěžovatelských společností a jejich zájmem na ochraně soukromí osob pro ně pracujících s veřejným zájmem na efektivitě daňové kontroly. K porušení článku 8 Úmluvy proto nedošlo.

(iii) Oddělená stanoviska

K rozhodnutí připojily oddělená stanoviska soudkyně Berro-Lefèvre a Laffranque.

DISKRIMINACE PÁRŮ OSOB TÉHOŽ POHLAVÍ

Rozsudek ze dne 19. února 2013 ve věci č. 19010/07 - X. a ostatní proti Rakousku

Velký senát Soudu rozhodl poměrem deseti hlasů proti sedmi, že pokud vnitrostátní právo umožňuje individuální osvojení dítěte partnera nesezdanému heterosexuálnímu páru, ale upírá tutéž možnost nesezdanému páru osob stejného pohlaví, jedná se o porušení zákazu diskriminace na základě sexuální orientace (článek 14 Úmluvy) při užívání práva na respektování rodinného života (článek 8 Úmluvy).

(i) Okolnosti případu

Stěžovateli byli dvě ženy žijící ve stálém partnerském vztahu a syn jedné z nich, o něhož se společně staraly. V roce 2005 uzavřela první stěžovatelka se synem své partnerky dohodu o osvojení. Protože si stěžovatelky byly vědomy toho, že příslušná ustanovení občanského zákoníku mohou osvojení znemožňovat, obrá-

tily se na Ústavní soud, aby ustanovení prohlásil za protiústavní. Ústavní soud nicméně odmítl stížnost jako nepřijatelnou. Stěžovatelky se tedy obrátily na okresní soud, aby potvrdil dohodu o osvojení. Svoji žádost odůvodnily tím, že první stěžovatelka vytvořila se synem své partnerky (druhým stěžovatelem) blízké citové vazby a osvojením chtěla nahradit biologického otce. Stěžovatelky v žádosti poznamenaly, že biologický otec druhého stěžovatele s osvojením nesouhlasil, aniž uvedl jakýkoli důvod. Okresní soud rozhodnutím z října 2005 osvojení neschválil. Uvedl mimo jiné, že dle občanského zákoníku dochází osvojením k nahrazení biologického rodiče osvojitelem téhož pohlaví. V odvolání stěžovatelé namítali diskriminační charakter ustanovení občanského zákoníku, jelikož individuální osvojení dítěte partnerem rodiče (second-parent adoption) je možné u sezdaných i nesezdaných heterosexuálních párů, nikoliv však u párů téhož pohlaví. Odvolací soud prvoinstančně rozhodnutí potvrdil. Ačkoliv rakouské právo neobsahuje legální definici pojmu „rodič“, z rodinného práva jako celku vyplývá, že rodičovský pár obecně představují osoby odlišného pohlaví. V posuzovaném případě mělo dítě oba rodiče (rozdílného pohlaví), a nebylo proto nutné nahrazovat jednoho rodiče osvojitelem stejného pohlaví. Účelem osvojení nezletilého dítěte je v podstatě vytvořit vztah podobný tomu, jaký existuje mezi jeho biologickými rodiči. V září 2006 zamítl dovolání stěžovatelek nejvyšší soud.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy

Soud se v prvé řadě zabýval otázkou, zda se stěžovatelky nacházejí ve srovnatelné situaci jako sezdaní manželé, z nichž jeden chce osvojit dítě druhého. Ve své rozhodovací praxi se k této otázce přitom již vyjádřil negativně (*Gas a Dubois proti Francii*, č. 25951/07, rozsudek ze dne 15. března 2012). Soud také již dříve dovodil, že článek 12 Úmluvy nezavazuje státy přiznat přístup k manželství osobám téhož pohlaví (*Schalk and Kopf proti Rakousku*, č. 30141/04, rozsudek ze dne 24. června 2010 § 54-64) a toto právo není možné dovozovat ani z článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy. Pokud se stát rozhodne přiznat osobám téhož pohlaví jinou alternativní formu právního uznání vztahu, má také prostor pro uvážení, jaké postavení přizná osobám, které této alternativy využijí, ve vztahu k manželství. Soud připomněl, že manželství dává osobám, které ho uzavřou, zvláštní status se specifickými společenskými, osobními a právními důsledky. Rakouské právo také skutečně manželům uděluje zvláštní režim, když například umožňuje pouze manželům tzv. společné osvojení (tj. osvojení dítěte, které není biologickým potomkem ani jednoho ze dvou osvojitelů). Soud proto dovodil, že situace stěžovate-

lek nebyla srovnatelná se situací sezdaných manželů, a takové rozlišování tudíž diskriminaci nepředstavuje.

Na druhou stranu byly stěžovatelky v situaci srovnatelné s nesezdaným heterosexuálním párem. Individuální osvojení partnerova dítěte totiž nebylo vyhrazeno pouze manželským párům. Rakouské právo nicméně vylučovalo individuální osvojení dítěte partnera v partnerském vztahu osob téhož pohlaví, protože dle občanského zákoníku osvojitel nahrazoval biologického rodiče stejného pohlaví. I když bylo ustanovení občanského zákoníku na první pohled neutrální, zakládalo rozdílné zacházení v případě partnerů téhož pohlaví. Vláda sice namítala, že obecné soudy nesouhlasily s osvojením, protože to nebylo v zájmu dítěte. Tento argument však Soud nepovažoval za přesvědčivý, protože obecné soudy jasně konstatovaly, že občanský zákoník neumožňuje stěžovatelce individuální osvojení syna své partnerky, a ostatními otázkami (např. zda jsou dány důvody pro překonání nesouhlasu otce s osvojením) se nezabývaly vůbec nebo jen okrajově.

Soud připomněl, že zákaz diskriminace zakotvený v článku 14 Úmluvy přesahuje pouhé užívání práv a svobod zakotvených v Úmluvě a použije se i na ta práva, která spadají do obecného rámce některého z ustanovení Úmluvy, pokud se tato práva smluvní stát rozhodl dobrovolně poskytovat. Ačkoliv tedy článek 8 Úmluvy nezaručuje právo na osvojení, pokud se stát rozhodl chránit toto právo nad rámec svých závazků plynoucích Úmluvy, nemůže je uplatňovat diskriminačním způsobem (*E. B. proti Francii*, č. 43546/02, rozsudek ze dne 22. ledna 2008, § 49). Ačkoliv článek 8 Úmluvy nezavazuje státy k tomu, aby umožnily nesezdaným párům individuální osvojení partnerova dítěte, rakouské právo individuální osvojení v případě nesezdaných heterosexuálních párů umožňuje.

Protože Soud posoudil situaci stěžovatelek jako srovnatelnou s nesezdanými heterosexuálními páry, zabýval se existencí legitimního cíle a proporcionalitou opatření. V daném případě bylo na rakouské vládě, aby prokázala, že ochrana rodiny v tradičním smyslu a ochrana zájmů dítěte vyžaduje vyloučení osvojení dítěte partnery v rámci homosexuálních párů. Vláda však neposkytla žádné konkrétní argumenty, vědecké studie či jiné důkazy, kterými by prokázala, že rodiče stejného pohlaví za žádných okolností nejsou schopni zajistit potřeby dítěte. Naopak připustila, že páry osob stejného pohlaví mohou být stejně vhodné či nevhodné k adopci jako páry heterosexuální a účelem občanského zákoníku nebylo vyloučit možnost individuálního osvojení u párů téhož pohlaví.

Soud konstatoval, že rakouská úprava trpí nedostatkem soudržnosti. Individuální osvojení jednou osobou – bez ohledu na sexuální orientaci – rakouské právo připouští. Za předpokladu, že je osvojitel zároveň v registrovaném partnerství, vyžaduje se pro individuální osvojení souhlas druhého registrovaného part-

Rozsudek ze dne 15. ledna 2013 ve věci č. 40959/09 – Eusko Abertzale Ekintza – Acción Nacionalista Vasca (EAE-ANV) proti Španělsku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně neshledal porušení článku 11 Úmluvy v důsledku rozpuštění baskické nacionální strany (EAE-ANV).

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelkou byla politická strana Baskická nacionalistická akce (EAE-ANV), založená roku 1930 v Bilbau. Strana prosazovala právo Basků na sebeurčení a baskickou autonomii, která byla posvěcena roku 1932 španělským parlamentem. Od roku 1978 i přes některé deklarované politické rozdíly podporovala stranu Herri Batasuna a další levicově zaměřené strany.

V lednu 2008 španělská Státní rada zahájila řízení o rozpuštění stěžovatelky pro porušení zákona o politických stranách kvůli tomu, že stěžovatelka přejímala některé aktivity již dříve rozpuštěných stran Herri Batasuna a Euskal Herritarrok. Řízení o rozpuštění stěžovatelky posléze zahájil i generální prokurátor.

Nejvyšší soud v rozsudku ze září 2008 jednomyslně prohlásil činnost stěžovatelky za protizákonnou a nařídil její rozpuštění. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že stěžovatelka opakovaně a závažným způsobem spolupracovala s Batasuna a propůjčovala politickou podporu teroristické organizaci ETA.

Stěžovatelka namítala porušení článků 10 a 11 Úmluvy.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 11 Úmluvy

Soud předeslal, že jeho úkolem není nahrazovat vnitrostátní orgány, nýbrž pouze přezkoumat, zda k zásahu do svobody sdružování došlo v souladu s článkem 11 Úmluvy, tedy zda byl takový zásah přiměřený vzhledem k sledovanému legitimnímu cíli a zda byl vnitrostátními orgány opřen o dostatečné a relevantní důvody.

Soud zaprvé konstatoval, že stanovы stěžovatelky deklarují, že se tato domáhá svých cílů jakýmkoli v demokratické společnosti možným způsobem a nenásilně. V daném případě je však rozhodující především faktická činnost stěžovatelky, přičemž vnitrostátní orgány prokázaly spolupráci stěžovatelky s Batasuna a teroristickou organizací ETA. Stěžovatelka uvedená organizace podporovala politicky i finančně. Svým chováním navíc přispívala k vytváření atmosféry společenského napětí a konfrontace.

Soud dále poznamenal, že k rozpuštění stěžovatelky došlo na základě soudního řízení, ve kterém byly provedeny důkazy o činnosti a chování stěžovatelky, a to při respektování práva stěžovatelky na obhajobu.

nera. Individuální osvojení dítěte jednoho registrovaného partnera druhým registrovaným partnerem je však (stejně jako společné osvojení) vyloučeno. Rakouská úprava tedy jinými slovy připouští, že dítě může vyrůstat v rodině dvou partnerů stejného pohlaví, čímž připouští, že taková výchova nemá na dítě negativní vliv, avšak vylučuje, aby dítě mělo formálně dvě matky nebo dva otce.

Soud považoval za relevantní názor stěžovatelky, že se svojí partnerkou a jejím synem již rodinu *de facto* představují, pouze nemají možnost získat právní uznání a ochranu. Je rozdíl mezi osvojením dítěte partnera a standardním individuálním či společným osvojením, které zpravidla teprve směřuje k vytvoření vztahu mezi osvojitelem a dítětem bez jakékoliv předchozí vazby. Již dříve přitom Soud zdůraznil důležitost právního uznání rodinného života *de facto* (*Wagner a J. M. W. L. proti Lucembursku*, č. 76240/01, rozsudek ze dne 28. června 2007, § 119, nebo *Eski proti Rakousku*, č. 21949/03, rozsudek ze dne 25. ledna 2007, § 39, či *Emonet a ostatní proti Švýcarsku*, č. 39051/03, rozsudek ze dne 13. prosince 2007, § 63-64). Všechny výše uvedené úvahy (tj. existence rodinného života *de facto*, důležitost právního uznání rodinného života, nedostatek důkazů ze strany vlády o škodlivosti výchovy homosexuálními páry atd.) značně zpochybňují proporcionalitu absolutního zákazu osvojení.

Soud nakonec odmítl i argument rakouské vlády, že mezi evropskými státy není shodný názor na otázku osvojení dítěte druhého partnera stejného pohlaví. Samotná otázka osvojení však nebyla předmětem posouzení; Soud se zabýval nerovností mezi nesezdanými páry odlišného pohlaví a nesezdanými stejnopohlavními páry. Pokud jde o otázku evropského konsensu, Soud uvedl, že pro účely srovnání je vhodných jen deset smluvních států, které umožňují osvojení partnerova dítěte nesezdaným párům. Z tohoto vzorku šest států nečiní žádné rozdíly mezi heterosexuálními a homosexuálními páry, čtyři státy postupují stejně jako Rakousko. Omezenost vzorku nicméně nedovoluje učinit závěr o možném evropském konsensu. Soud proto s odkazem na výše uvedené uzavřel, že došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

(iii) Oddělená stanoviska

S názorem většiny se neztotožnili soudci Casadevall, Ziemele, Kovler, Jočiené, Šikuta, De Gaetano a Sicilianos, kteří kritizovali zejména způsob, jakým většina provedla srovnání evropských právních úprav souvisejících otázek a vyložila a použila relevantní mezinárodní instrumenty. Podle jejich názoru většina v projednávané věci překročila obvyklé meze tzv. evolutivní metody výkladu Úmluvy.

Soud uvedl, že zásah do svobody sdružování stěžovatelky odpovídal „naléhavé společenské potřebě“. Politické aktivity stěžovatelky byly v rozporu s koncepcí „demokratické společnosti“ a představovaly závažnou hrozbu pro španělskou demokracii. Rozpuštění tak bylo přiměřené sledovanému legitimnímu cíli ve smyslu článku 11 Úmluvy. V důsledku toho bylo rozpuštění stěžovatelky také „nezbytné v demokratické společnosti“ v zájmu veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a ochrany práv a svobod druhých ve smyslu čl. 11 odst. 2 Úmluvy. K porušení článku 11 Úmluvy tedy nedošlo.

Soud se námitkou porušení článku 10 již dále nezabýval.

POŘÁDKOVÁ ČINNOST POLICIE

Rozsudek ze dne 7. března 2013 ve věci č. 15598/08 - Ostendorf proti Německu

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že právo stěžovatele na osobní svobodu a bezpečnost (článek 5 Úmluvy) nebylo porušeno tím, že byl v souvislosti s fotbalovým zápasem po dobu čtyř hodin preventivně zadržen.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel je fanoušek brémského fotbalového klubu a v důsledku svého jednání v minulosti je registrován v databázích osob s násilnými sklony při sportovních událostech. S dalšími fanoušky cestoval do Frankfurtu s cílem účastnit se fotbalového zápasu. Po příjezdu frankfurtská policie ověřila totožnost skupiny a zabavila členům různé nebezpečné předměty obvykle používané při konfliktech tzv. hooligans. Stěžovatel měl být vedoucím skupiny. Skupina šla pod policejním dohledem do výčepu a následně měla být vyprovocována na stadion; při odchodu však stěžovatel chyběl. Policie ho našla zamčeného na dámských toaletách, načej jej zatkla a zabavila mu telefon. Stěžovatel byl propuštěn hodinu po ukončení zápasu a telefon mu byl vrácen několik dnů poté. Policie zamítla jeho stížnost na nezákonnost zatčení a zabavení telefonu, jelikož měla za to, že jeho zadržení bylo nezbytné k zabránění hrozícímu útoku a rvačkám mezi fanoušky fotbalových klubů. Zabavení telefonu bylo součástí opatření k zabránění koordinace výtržností. Správní soud zamítl stěžovatelovu žalobu, když dospěl k závěru, že čtyřhodinové zadržení bylo v souladu se zákonem o veřejném pořádku a bezpečnosti. Odvolací soud se ztotožnil s jeho rozhodnutím, neboť policie správně očekávala, že stěžovatel by se jakožto vůdce skupiny hooligans, připravené použít násilí, zúčastnil výtržností. Spolkový Ústavní soud odmítl stěžovatelovu ústavní stížnost bez odůvodnění.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K torzenému porušení čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy

Soud v prvé řadě řešil otázku, zda čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy umožňuje zbavení svobody osoby za účelem zabránění spáchání trestného činu mimo rámec trestního řízení, jak tvrdila německá vláda. Konstatoval, že s ohledem na okolnosti případu policie mohla rozumně předpokládat, že se stěžovatel chystá spáchat trestný čin ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy a že pro jeho zabránění je nezbytné stěžovatele zbavit svobody. Soud nicméně připomněl, že čl. 5 odst. 3 Úmluvy vyžaduje, aby zbavení svobody podle čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy bylo vykonáno za účelem předvedení zadrženého před soudce. V projednávaném případě ovšem zbavení svobody stěžovatele sledovalo čistě preventivní cíl – stěžovatel neměl být obviněn z žádného trestného činu, jelikož příprava činu, ke kterému se chystal, není dle německého práva trestná, a měl být, a také byl, propuštěn ihned po skončení zápasu a odeznění nebezpečí, že se skuteční chystaná rvačka mezi fanoušky. Soud sice uznal relevanci argumentů německé vlády ohledně významu preventivního zbavení svobody pro ochranu práv jiných osob, zejména těch chráněných články 2 a 3 Úmluvy, avšak konstatoval, že ani tyto aspekty ho nemohou dovést k přehodnocení jeho dosavadní judikatury. Rozhodl tudíž, že stěžovatelovo zbavení svobody nemohlo být odůvodněno čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy.

b) K torzenému porušení čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy

Zbývalo tedy posoudit, zda zadržení stěžovatele mohlo být odůvodněno podle čl. 5 odst. 1 písm. b), které umožňuje zbavení svobody proto, že se daná osoba nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinností stanovené zákonem. V projednávaném případě připadala do úvahy toliko druhá z uvedených možností.

Soud připomněl, že toto ustanovení neumožňuje zbavit svobody osobu jen proto, aby byla přinucena splnit svou obecnou povinnost dodržovat zákon (srov. *Schwabe a M. G. proti Německu*, č. 8080/08 a 8577/08, rozsudek ze dne 1. prosince 2011), ale musí se jednat o zajištění splnění specifické a konkrétní povinnosti, která danou osobu tíží a kterou do té doby nesplnila, ač tak měla učinit a měla k tomu příležitost (srov. *Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71 a další, rozsudek ze dne 8. června 1976). Účelem takového zbavení svobody musí být zajištění splnění dané povinnosti, a nikoli trest (srov. *Gatt proti Maltě*, č. 28221/08, rozsudek ze dne 27. července 2010). Jakmile je daná povinnost splněna, dotyčná osoba musí být propuštěna (srov. *Vasileva proti Dánsku*, č. 52792/99, rozsudek ze dne 25. září 2003).

V projednávaném případě byl stěžovatel zadržen podle zákona o veřejném pořádku a bezpečnosti, neboť to bylo nezbytné k zabránění spáchání trestného činu: toto opatření mělo stěžovateli zabránit, aby zorganizoval

val výtržnosti mezi hooligans. Jeho zbavení svobody tedy bylo zákonné ve smyslu článku 5 Úmluvy.

Ohledně naplnění výše uvedených podmínek Soud předně konstatoval, že policie před zadržením stěžovateli zcela jasně uložila povinnost neorganizovat a neúčastnit se výtržností v souvislosti s konkrétním fotbalovým zápasem na konkrétním místě a zůstat se skupinou v doprovodu policie. První podmínka čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy, tedy aby stanovená povinnost byla dostatečně určitá, byla v projednávaném případě splněna.

Splněna byla dle Soudu i další podmínka, totiž že stěžovatel svou povinnost před zadržením porušil. Oddělil se totiž od skupiny ostatních fanoušků a schovával se na dámských toaletách, ačkoliv policie skupinu upozornila na to, že osoby, které ji opustí, budou zatčeny.

Ohledně podmínky, že zbavení svobody musí zajišťovat splnění dané povinnosti, a nikoli dotčenou osobu potrestat, Soud uvedl, že policie postupovala podle zákona o veřejném pořádku a bezpečnosti, nikoliv podle trestního zákona nebo trestního řádu. I tato podmínka byla tudíž splněna a rovněž charakter povinnosti, jejíž splnění mělo zadržení zajistit, byl v souladu s Úmluvou.

Splněna byla i podmínka ukončení zbavení svobody, jakmile dojde ke splnění povinnosti. Stěžovatel byl zadržen hodinu před zápasem, zadržován během něj a zhruba hodinu po něm propuštěn. K tomu, aby bylo zbavení svobody ukončeno dříve, by stěžovatel musel prokázat, že nadále nemá v úmyslu spáchat trestný čin, nicméně stěžovatel nijak neprojevil ochotu zdržet se organizování a účasti na výtržnostech.

Konečně Soud zkoumal, zda byla nastolena náležitá rovnováha mezi veřejným zájmem na okamžitém zbavení svobody stěžovatele a jeho právem na svobodu. Konstatoval, že povinnost neúčastnit se výtržností, během nichž by došlo ke zraněním a narušení klidu ve velkém rozsahu a které by znamenaly značnou hrozbu i pro neúčastněné osoby, byla důležitou povinností ve veřejném zájmu. Policie byla povinna takovým výtržnostem zabránit. Stěžovatel byl oprávněně považován za vůdce skupiny hooligans a neprojevoval vůli vyhovět požadavku na udržení klidu. Zadržován byl navíc jen po nezbytně nutnou dobu cca čtyř hodin. Jeho zbavení svobody tedy bylo přiměřené sledovanému cíli.

Soud tedy shledal, že stěžovatelovo zbavení svobody bylo v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy a nedošlo k porušení článku 5 Úmluvy.

(iii) Odlišné stanovisko soudce Lemmense a soudkyně Jäderblom

Jmenovaní se ztotožnili s názorem, že nedošlo k porušení článku 5 Úmluvy, nicméně na rozdíl od většiny se domnívali, že na případ nedopadá čl. 5 odst. 1 písm. b), nýbrž písm. c) Úmluvy. Předmětná povin-

nost totiž nebyla stanovena dostatečně určitě k tomu, aby byly splněny požadavky stanovené v čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy. Dle jejich názoru má být čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy vykládán tak, že pokud existuje podstatný veřejný zájem na tom, aby někdo nespáchal trestný čin, mají státní orgány omezenou možnost zadržet takovou osobu na krátkou dobu, i když proti ní nebude zahájeno trestní řízení ve smyslu čl. 5 odst. 3 Úmluvy [takto bylo toto ustanovení Soudem vyloženo v jeho vůbec prvním rozsudku ve věci *Lawless proti Irsku* (č. 332/57, rozsudek ze dne 14. listopadu 1960); od tohoto výkladu se nicméně Soud postupně odklonil]. S ohledem na možná rizika čistě preventivního zadržování osob, které zatím nespáchaly trestný čin, musí být možnost použití těchto opatření nepochybně omezena. Skutečnost, že zadržený není předveden před soudce, nevede k porušení čl. 5 odst. 3 Úmluvy, pokud je zadržená osoba propuštěna, jakmile její setrvávání ve vazbě není nutné, a před tím, než je výkon soudního přezkumu vazby vůbec možný.

PRACOVNÍ VZTAHY

Rozsudek ze dne 15. ledna 2013 ve věci č. 48420/10, 59842/10, 51671/10 a 36516/10 – Eweida a ostatní proti Spojenému království

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl pěti hlasy ku dvěma k závěru, že v souvislosti s různými opatřeními, která zaměstnavatelé přijali vůči stěžovatelům, došlo k porušení článku 9 Úmluvy (svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání) ve věci paní Eweida; jednohlasně, že nedošlo k porušení článku 9 Úmluvy, ať již samostatně nebo ve spojení s článkem 14 Úmluvy (zákaz diskriminace), ve věci paní Chaplin a pana McFarlana; pěti hlasy ku dvěma, že nedošlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 9 Úmluvy ve věci paní Ladele.

(i) Okolnosti případu

Všichni čtyři stěžovatelé byli praktikující křesťané. Paní Eweida, zaměstnankyně British Airways (BA), a paní Chaplin, pracující jako geriatrická sestra, si stěžovaly, že jim jejich zaměstnavatelé zakázali, aby v pracovní době viditelně nosily na krku křesťanské křížky. Paní Ladele, která je matrikářkou, a pan McFarlane, vztahový poradce, si stěžovali na své propuštění z důvodu odmítnutí provádět některé své povinnosti, o nichž se domnívali, že vyjadřují podporu homosexualitě.

Chaplin a Eweida

Obě stěžovatelky tvrdily, že viditelné nošení křížku je důležitou součástí jejich víry.

Paní Eweida pracovala od roku 1999 na částečný úvazek jako člen personálu BA a její povinností bylo nosit uniformu. Předpisy BA pro nošení uniforem ukládaly, aby ženy nosily košile s límečkem a kravatou a žádné

viditelné šperky. Jakýkoliv předmět, který zaměstnanci nosili z náboženských důvodů, musel být skryt uniformou, a pokud to nebylo možné, museli požádat o souhlas. Do května 2006 paní Eweida nosila na krku malý stříbrný křížek na řetízku, který byl skryt pod uniformou. Jako znamení věrnosti víře se jej rozhodla nosit otevřeně. V září 2006 byla poslána domů bez vyplacení mzdy z důvodu nesouhlasu s pravidly nošení uniforem. V říjnu 2006 jí byla nabídnuta administrativní práce bez povinnosti nosit uniformu nebo být v kontaktu se zákazníky, kterou odmítla. Nakonec se vrátila do práce v únoru 2007, kdy se politika společnosti změnila a umožnila nosit náboženské a charitativní symboly jako křížek či Davidovu hvězdu.

Paní Chaplin pracovala jako geriatrická sestra zaměstnaná National Health Service (NHS) od dubna 1989 do července 2010. V červnu 2007, kdy byly v nemocnici zavedeny nové uniformy, požádal nadřízený paní Chaplin, aby odstranila křížek s řetízem, který nosila na krku. Paní Chaplin se pokusila znovu získat souhlas s nošením křížku, který jí byl odmítnut z důvodu, že by mohla způsobit zranění pacienta, pokud by např. křížek strhl nebo křížek přišel do kontaktu s otevřenou ranou. V listopadu 2009 byla převedena na dočasné neošetřovatelské místo, které bylo zrušeno v červenci 2010.

Obě stěžovatelky podaly žaloby k pracovnímu soudu a stěžovaly si zejména na diskriminaci z náboženských důvodů. Pracovní soud odmítl žalobu paní Eweida s tím, že viditelné nošení křížku nebylo požadavkem křesťanské víry, ale osobní volbou stěžovatelky, a že nerespektovala pravidla nošení uniforem. Bylo odmítnuto její odvolání a rovněž dovolání. Rovněž žaloba paní Chaplinové byla odmítnuta v květnu 2010 s tím, že její místo v nemocnici bylo spojeno s dodržováním zdravotních a bezpečnostních předpisů a neexistuje žádný důkaz o tom, že kdokoli jiný než stěžovatelka byl jakkoliv znevýhodněn.

Ladele a McFarlane

Jak paní Ladele, tak pan McFarlane byli křesťané, kteří se domnívali, že homosexuální vztahy jsou v rozporu s božím zákonem a že je neslučitelné s jejich vírou tolerovat homosexualitu. Paní Ladele byla v letech 1992 až 2009 zaměstnána jako matrikářka městské rady v Islingtonu, jednom z londýnských obvodů. Když ve Spojeném království vstoupil v platnost zákon o občanském partnerství z roku 2005, byla stěžovatelka svým zaměstnavatelem informována, že napříště bude požadováno, aby se úředně účastnila civilních partnerských obřadů mezi homosexuálními páry. Když paní Ladele odmítla podepsat změněnou smlouvu, bylo proti ní v květnu 2007 zahájeno kárné řízení, které bylo zakončeno tím, že již nadále nebyla účast na těchto obřadech zahrnuta do jejích povinností. Jelikož porušila politiku „rovnosti v různosti“ zastávanou městskou radou v Islingtonu, byla její smlouva ukončena.

Pan McFarlane pracoval v letech 2003 až 2008 v národní organizaci Relate jako poradce. V roce 2007 začal vykonávat praxi psychosexuální terapie, která se zabývala konkrétními sexuálními dysfunkcemi a otázkou celkového zlepšování vztahů. Na konci roku 2007 nadřízený pana McFarlana a další terapeuti vyslovili obavu, že existuje konflikt mezi jeho náboženským přesvědčením a jeho prací pro páry téhož pohlaví. V lednu 2008 bylo zahájeno kárné řízení. V březnu 2008 byl pan McFarlane propuštěn za hrubé porušení pracovní kázně s tím, že ačkoliv prohlásil, že souhlasí s politikou rovných příležitostí společnosti Relate, ve skutečnosti tento záměr nerealizoval.

Oba stěžovatelé zahájili řízení před pracovním soudem z důvodu náboženské diskriminace a tvrdili, že byli nespravedlivě a protiprávně propuštěni. Odvolání u obou žalob bylo odmítnuto z důvodu, že jejich zaměstnavatelé byli nejen oprávněni požadovat, aby prováděli své povinnosti, ale také aby přizpůsobili své názory základním vyhlášeným principům, které byly navíc požadovány zákonem, zejména podle předpisů o rovnosti (sexuální orientace) z roku 2007. Pan McFarlane se nakonec v březnu 2010 neodvolal proti rozhodnutí odvolacího pracovního soudu, protože nebyla žádná realistická vyhlídka na úspěch ve věci.

Všichni čtyři stěžovatelé tvrdili, že vnitrostátní právo selhalo v ochraně jejich práva projevit svou víru. Paní Eweida, paní Chaplin a pan McFarlane se odvolávali na článek 14 Úmluvy (zákaz diskriminace), zatímco paní Ladele si stěžovala na základě článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 9 Úmluvy. Soud souhlasil s vedlejší účastenstvím řady organizací v řízení.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Soud v rozhodnutí zdůraznil důležitost svobody vyznání jako podstatné součásti identity věřících a jednoho ze základů pluralistické demokratické společnosti. Svoboda vyznání podle článku 9 Úmluvy zahrnuje svobodu vyjadřovat náboženské přesvědčení rovněž na pracovišti. Pokud však dodržování náboženských pravidel porušuje práva jiných osob, mohou být uložena určitá omezení. Je na orgánech členských států, aby rozhodly, co je nezbytné. Úkolem Soudu je posoudit, zda opatření přijatá na národní úrovni byla oprávněná a dosahují spravedlivé rovnováhy mezi různými soupeřícími právy a zájmy.

Paní Eweida a paní Chaplin

Soud zvažoval, zda došlo k zásahu do práv obou žen projevit své náboženství v tom, že nemohly nosit viditelně v práci své křížky. Pokud šlo o paní Eweida, pracovala pro soukromou společnost, a zásah tedy nemohl být přisouzen státu. Proto Soud musel zvážit, zda právo svobodně projevit své náboženství bylo dostatečně chráněno ve vnitrostátním právním řádu. Obecně ve srovnání s velkým počtem smluvních států Úmluvy Spojené království nemělo právní ustanovení

konkrétně upravující nošení náboženských oděvů a symbolů na pracovišti. Bylo však zřejmé, že legitimita pravidel nošení uniforem BA a přiměřenost opatření musí být detailně přezkoumána vnitrostátními soudy. Proto nedostatek výslovné ochrany v britském právu v této oblasti neznamenal sám o sobě, že bylo porušeno právo paní Eweida svobodně projevovat své náboženské přesvědčení. Soud nicméně dospěl v jejím případě k závěru, že nebyla dodržena spravedlivá rovnováha, kdy na jedné straně stálo její přání projevovat své náboženské přesvědčení a na druhé straně stálo přání jejího zaměstnavatele prezentovat určitý obraz společnosti (bez ohledu na legitimitu tohoto cíle). Ve skutečnosti jiným zaměstnancům BA bylo již dříve dovoleno nosit náboženské oděvy, jako je turban a hidžáb, aniž to mělo negativní vliv na hodnocení nebo mediální obraz BA. Navíc společnost změnou předpisů pro nošení uniforem a povolením viditelného nošení náboženských symbolických šperků prokázala, že dřívější zákaz pro ni neměl klíčový význam. Došlo tudíž k porušení článku 9 Úmluvy. Soud nepovažoval za nutné prověřit samostatně její námitku porušení článku 14 ve spojení s článkem 9 Úmluvy.

Naproti tomu měl důvod pro požadavek odstranění křížku ve vztahu k paní Chaplin, totiž ochrana zdraví a bezpečnosti na nemocničním oddělení, mnohem větší význam. Navíc vedení nemocnice je lépe vybaveno činit rozhodnutí o ochraně zdraví a bezpečnosti než soud, případně mezinárodní soud, který nemá přímé důkazy. Soud proto uzavřel, že požadavek odstranění křížku kladený na paní Chaplin nebyl nepřiměřený a zásah do její svobody projevovat náboženství byl nezbytný v demokratické společnosti, a proto k porušení článku 9 Úmluvy nedošlo. Podle Soudu nebyl ani důvod konstatovat porušení článku 14 Úmluvy.

Paní Ladele a pan McFarlane

Soud uvážil, že nejdůležitější faktor, který musí být brán v úvahu, je ten, že politika podpory rovných příležitostí, na jejímž základě zaměstnavatelé stěžovatelů vyžadovali po zaměstnancích, aby jednali způsobem, který nebyl diskriminační vůči ostatním, sledoval legitimní cíl ochránit práva jiných, např. párů téhož pohlaví, která rovněž zaručuje Úmluva. Soud ve své judikatuře opakovaně uvedl, že rozdíly v zacházení založené na sexuální orientaci vyžadují zvlášť závažné důvody (srov. např. *Smith a Grady proti Spojenému království*, č. 33985/96, rozsudek ze dne 27. září 1999) a že páry téhož pohlaví jsou v podobné situaci ve vztahu k párům odlišného pohlaví, pokud se jedná o potřebu právního uznání a ochrany jejich vztahu (srov. *Schalk a Kopf proti Rakousku*, č. 30141/04, rozsudek ze dne 24. června 2010).

V případě paní Ladele Soud konstatoval, že důsledky namítaného opatření byly pro ni velmi závažné, jelikož nakonec přišla o zaměstnání. Zároveň není možné usoudit, že se při nástupu do zaměstnání vzdala svého práva projevovat náboženské vyznání odmítnutím

provádět obřady párů osob téhož pohlaví, jelikož v danou dobu takové obřady nemohly být prováděny. Na druhou stranu však vnitrostátní orgány postupovaly s cílem ochránit práva jiných osob, která byla též chráněna Úmluvou (viz výše), a v takovém případě požívají širokého prostoru pro vlastní uvážení (srov. *Evans proti Spojenému království*, č. 6339/05, rozsudek velkého senátu ze dne 10. dubna 2007). Soud při zvážení okolností případu stěžovatelky dospěl k závěru, že britské orgány nepřekročily svůj prostor pro uvážení, a k porušení článku 14 ve spojení s článkem 9 Úmluvy proto nedošlo.

Z obdobných důvodů pak ke stejnému závěru Soud dospěl i ve vztahu ke čtvrtému stěžovateli.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudci Bratza, Björgvinsson, De Gaetano a Vučinić vyjádřili částečně odlišná stanoviska.

SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Rozsudek ze dne 12. února 2013 ve věci č. 29617/07 – Vojnity proti Maďarsku

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že došlo k diskriminaci z důvodu náboženského přesvědčení (článek 14 Úmluvy) při výkonu práva na respektování rodinného života (článek 8 Úmluvy), když vnitrostátní soudy zakázaly stěžovateli styk se synem z důvodu jeho náboženského přesvědčení, aniž zvážily méně závažné alternativy a aniž tak zásadní přerušování rodinných vazeb bylo odůvodněno výjimečnými okolnostmi.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel se v roce 2000 rozvedl se svojí manželkou. Jejich syn byl svěřen do péče matky, nicméně stěžovatel měl právo na pravidelný styk. Žádosti stěžovatele o změnu rozhodnutí o péči okresní soud opakovaně zamítl s tím, že vytrhnutí dítěte z jeho sociálního prostředí není v jeho zájmu a poměry stěžovatele nevyhovovaly výchově dítěte, byť soud připustil, že chování stěžovatele k synovi nebylo zlovolné, a nebyl tedy důvod zakázat zcela styk, jak požadovala matka.

V lednu 2006 podal orgán sociálně-právní ochrany dětí návrh na zahájení řízení o umístění dítěte do péče jeho staršího bratra poté, co shledal nevhodnou výchovu u matky. Výchovu u stěžovatele nepovažoval úřad za bezpečnou kvůli jeho proselytismu (tj. cílené snaze obracet lidi ke svému náboženskému přesvědčení). V září 2006 proto okresní soud svěřil dítě do péče staršího bratra, ovšem právo stěžovatele na styk se synem zachoval.

Bratr dítěte však následně podal žalobu proti stěžovateli a žádal, aby mu byl zcela zamezen styk se synem. Znalec, jehož posudek si okresní soud vyžádal, dospěl po vyšetření dítěte a jeho bratra (nikoliv však stěžova-

tele) k závěru, že účast stěžovatele na synově životě je škodlivá především pro jeho tendence obracet dítě na svoji víru. Navrhl proto znemožnit stěžovateli styk s dítětem, protože jeho návštěvy, ke kterým docházelo nad rámec oprávnění, byly pro syna nepřijemné a škodlivé. Okresní soud tedy stěžovateli styk se synem zakázal. Odvolací soud s ohledem na zájem dítěte rozhodnutí potvrdil a konstatoval, že iracionální světonázor stěžovatele ho činí nevhodným k výchově dítěte. Svě právo na styk se synem navíc nevykonával v souladu s jeho účelem, ale proto, aby přiměl přejít syna na svoji víru.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy

Ustanovení článku 14 Úmluvy, které poskytuje ochranu před odlišným zacházením s osobami ve srovnatelných situacích bez objektivního a rozumného odůvodnění při užívání základních práv a svobod, nemá samostatnou existenci. Ve věci však došlo v důsledku namítané diskriminace k zamezení styku s dítětem, přičemž právo rodiče a jeho dítěte být spolu představuje jeden ze základních prvků rodinného života (srov. *Eriksson proti Švédsku*, č. 11373/85, rozsudek pléna ze dne 22. června 1989, § 58). Tím, že byl stěžovateli znemožněn styk se synem, došlo k omezení jeho práva na respektování rodinného života, a případ proto spadl do rozsahu článku 8 Úmluvy.

Ve vztahu k namítané diskriminaci Soud v první řadě zkoumal, zda bylo právo na styk s dítětem omezeno kvůli náboženskému přesvědčení stěžovatele, či nikoliv. Uznal, že soudy posuzovaly především zájem dítěte, když odňaly stěžovateli právo na styk s dítětem. Při posuzování vhodnosti stěžovatele přispívat k výchově syna však soudy považovaly zřejmě za zásadní právě náboženské přesvědčení stěžovatele, a jeho případný vliv na dítě, aniž bylo zřejmé, zda byly brány náležitě v potaz i jiné skutečnosti či právní předpisy. Silné náboženské přesvědčení stěžovatele tedy mělo vliv na výsledné rozhodnutí ve věci, tudíž došlo z důvodu náboženského přesvědčení k rozdílnému zacházení oproti jiným rodičům ve stejném postavení. Rozlišování založené v podstatě jen na náboženském přesvědčení jako takovém však není přípustné (srov. *Hoffmann proti Rakousku*, č. 12875/87, rozsudek ze dne 23. června 1993, § 31).

Aby se v případě rozdílného zacházení nejednalo o diskriminaci, muselo by být odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení by musely být přiměřené (srov. mimo jiné *Palau-Martinez proti Francii*, č. 64927/01, rozsudek ze dne 16. prosince 2003, § 39). Jelikož ochrana zdraví a práv dítěte představuje legitimní cíl, bylo nezbytné posoudit, zda byl mezi tímto cílem a úplným zbavením stěžovatele práva na styk se synem zachován rozumně přiměřený vztah.

Poněvadž článek 9 Úmluvy chrání práva, která jsou důležitá pro seberealizaci jednotlivce, musí být k rozdílnému zacházení z důvodu náboženského přesvědčení velmi pádné důvody. Vláda v posuzovaném případě uvedla, že bylo důležité chránit psychické zdraví dítěte před (domnělým) stresem způsobeným intenzivní snahou stěžovatele obrátit syna na svoji víru. Soud sice v šetřeném případě uznal oprávněné obavy státních orgánů, měl však výhrady k tomu, zda by tyto obavy mohly být kvalifikovány jako velmi pádné důvody opravňující nerovné zacházení.

Soud poukázal na skutečnost, že právo na respektování rodinného života a právo na svobodu náboženského vyznání, společně s právem rodičů na respektování náboženského a filosofického přesvědčení při výchově a vzdělání dítěte, umožňují rodičům podporovat u dětí při výchově své náboženské přesvědčení. Toto právo by bylo nesporné u nerozvedených rodičů téhož vyznání, a to i kdyby se náboženská výchova jevila jako naléhavá nebo dokonce nepřijemně rozkazovací a vystavovala druhé nebezpečným praktikám či riziku psychické újmy. Není přitom patrné, proč by postavení odloučeného či rozvedeného rodiče, jenž nemá dítě v péči, mělo být odlišné bez dalšího.

Dle Soudu v projednávaném případě navíc neexistuje důkaz, že by vyznání stěžovatele zahrnovalo nebezpečné praktiky či vystavovalo dítě riziku újmy. Je sice pravdou, že ustanovený znalec považoval stěžovatelovo působení na syna za škodlivé, zejména kvůli jeho vytrvalým snahám obrátit chlapce na svou víru, riziko skutečné újmy však nebylo přesvědčivě doloženo. Znalec navíc stěžovatele samotného nevyšetřoval a ani jeho doporučení provést psychiatrické vyšetření stěžovatele nebylo následováno.

Je v zájmu dítěte udržovat rodinné vazby, protože jejich přerušení může pro dítě znamenat odstřížení od jeho kořenů. Rozhodnutí soudu o zákazu styku s dítětem nicméně znemožnilo vytvoření jakýchkoliv rodinných vazeb. Tak radikální přerušení vazeb může být odůvodněno pouze za výjimečných okolností (srov. *B. proti Spojenému království*, č. 9840/82, rozsudek pléna ze dne 8. července 1987, § 77), jejichž existenci vláda neprokázala. Vzhledem k tomu že soud přistoupil k velmi restriktivnímu opatření, aniž zvážil méně závažné alternativy dle maďarského práva (např. kontrolovaný styk s dítětem), dospěl Soud k závěru, že došlo k diskriminaci z důvodu náboženského přesvědčení při výkonu práva na respektování rodinného života. Článek 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy tedy byl porušen.

Rozsudek ze dne 7. března 2013 ve věci č. 10131/11 – Raw a ostatní proti Francii

Senát páté sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že francouzské orgány selhaly při vymáhání rozhodnutí o navrácení nezletilých dětí matce do Spojen-

ného království, a tím porušily právo na respektování soukromého a rodinného života (článek 8 Úmluvy).

(i) Okolnosti případu

Stěžovateli jsou britská občanka S. Raw a dvě z jejich tří dětí – A. a C. První stěžovatelka se v roce 1999 odloučila od otce dětí D. a A., se kterým žila ve Francii (otcem dítěte C. byl jiný muž), v roce 2001 se s dětmi přestěhovala do Velké Británie a téhož roku se rozvedla. Po rozvodu děti zůstaly v péči matky, přičemž otci bylo přiznáno právo styku. V prosinci 2008 trávili D. a A. vánoční prázdniny u otce ve Francii. Ten se dne 28. prosince 2008 obrátil na místní policii s tvrzením o týrání dětí, jejich strachu z návratu do Velké Británie, problémy ve škole a výhrůzkami syna D., že v případě návratu si ublíží nebo napadne matku. Na základě těchto tvrzení svěřil francouzský soud předběžným opatřením děti do péče otce. Paní Raw se následně obrátila na britské soudy. Vrchní soud dne 9. ledna 2009 vydal rozsudek, ve kterém konstatoval nezákonnost zadržení dětí otcem a vydal příkaz k jejich navrácení. Paní Raw na základě rozsudku kontaktovala britské úřady se žádostí o výkon rozhodnutí podle nařízení Brusel II bis a Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. Po kontaktování ze strany britských orgánů vydal francouzský soud dne 2. února 2009 rozhodnutí o vrácení D. a A. do Velké Británie, přičemž toto rozhodnutí potvrdil i odvolací soud. Dovolání, podané otcem, bylo zamítnuto. Na 4. června 2009 úřady sjednaly mediační schůzku dětí s matkou, v průběhu které se D. pokusil matku napadnout, A. s pláčem setkání odmítl a obě děti musely být po pokusu o schůzku hospitalizovány. Po neúspěšné schůzce sice docházelo ke komunikaci mezi britskými a francouzskými orgány, nebyly však podniknuty žádné konkrétní kroky vedoucí k navrácení dětí. K výkonu rozhodnutí došlo až v prosinci 2010, kdy A. tajně kontaktoval přes sociální síť matku, která ho následně, rovněž tajně, vyzvedla a odvezla do Velké Británie. Na D. se již Haagská úmluva nevztahuje, vzhledem k tomu, že dosáhl věku 16 let a nadále žije s otcem ve Francii.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatelé před Soudem namítali porušení článku 8 Úmluvy, které spočívalo v pochybení francouzských orgánů zajistit navrácení dětí D. a A. k matce do Velké Británie. Soud tak musel posoudit, zda francouzské orgány přijaly všechna opatření, která od nich bylo možné rozumně požadovat (srov. též např. *Ignaccolo Zenide proti Rumunsku*, č. 31679/96, rozsudek ze dne 25. ledna 2000).

Soud zdůraznil, že francouzské orgány na začátku postupovaly rychle. Jako adekvátní označil i postup, kdy orgány čekaly, až se vyřeší otázka použití článku 13 Haagské úmluvy (v daném případě otázka existence

vážného nebezpečí, že návrat by nezletilé vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nenesitelné situace). Navíc po rozsudku odvolacího soudu z dubna 2009 využily různé metody, aby přesvědčily otce ke spolupráci a navrácení dětí matce. Soud považoval za pochopitelné i to, že po neúspěšném mediačním setkání francouzské státní zastupitelství nepřistoupilo k nucenému návratu dětí matce. Po tomto setkání komunikace mezi britskými a francouzskými orgány pokračovala, postupně však docházelo k omezení aktivit směřujícím k výkonu rozhodnutí spočívajícím v návratu dětí matce. Mezi podzimem 2009 a dubnem 2010, kdy byl otec neúspěšně pozván na setkání, nedošlo v podstatě k žádným pokusům o výkon rozsudku. Soud nezpochybňoval rozhodnutí francouzských orgánů prioritně využít přístup založený na spolupráci a vyjednávání. I samotná Haagská úmluva klade v článku 7 důraz na smířčí řešení podobných případů. Soud nevystavil kritice ani rozhodnutí státního zastupitelství nepřistoupit k násilnému výkonu rozsudku. Navzdory tomu ale konstatoval, že vůči otci mohly být uplatněny kroky donucovací povahy. V tomto ohledu je nepochopitelné, proč francouzské orgány nijak nereagovaly na stížnost paní Raw z března 2009, kdy bylo zřejmé, že spolupráce a vyjednávání nepovedou k návratu dětí matce. Soud si byl vědom skutečnosti, že problémy, kterým francouzské orgány čelily, byly způsobené postojem samotných dětí, jež jednoznačně odmítly návrat k matce. Jejich postoj ale nebyl bezpodmínečně neměnný. Soud dále poznamenal, že i když musí být stanovisko dětí při postupu dle Haagské úmluvy a nařízení Brusel II bis bráno v potaz, jejich námítky nejsou nevyhnutně dostačující pro zamezení návratu. Soud tedy uzavřel, že francouzské orgány nevyužily všechna opatření, která po nich mohla být rozumně požadována pro ulehčení výkonu rozhodnutí. S ohledem na výše uvedené dospěl k závěru o porušení článku 8 Úmluvy.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudkyně Nußberger zaujala částečně souhlasné a částečně nesouhlasné stanovisko, ve kterém se přiklonila k názoru francouzské vlády poukazujícího na nepřijatelnost stížnosti ohledně druhého a třetího stěžovatele z důvodu použití dětí jako nástroje ve sporech rodičů. Nesouhlasné stanovisko zaujal i soudce Lemmens, který se také přiklonil k nepřijatelnosti stížnosti ohledně stěžovatele C., který nebyl ve sporu přímo zainteresovaný a dále se nepřiklonil k názoru většiny ohledně porušení článku 8 Úmluvy. Prohlášení o hlasování proti konstatování porušení článku 8 Úmluvy a proti přiznání náhrady nemajetkové újmy připojil i soudce Zupančič.

Rozsudek ze dne 8. ledna 2013 ve věci č. 37956/11 – A. K. a L. proti Chorvatsku

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že tím, že v procesu zbavení první stěžovatelky rodičovské zodpovědnosti vůči druhému stěžovateli a jeho následnému osvojení neexistovaly náležité záruky ochrany jejich práv, bylo porušeno právo obou stěžovatelů na respektování jejich rodinného života (článek 8 Úmluvy).

(i) Okolnosti případu

Druhý stěžovatel, biologický syn první stěžovatelky, byl týden po svém narození umístěn do pěstounské péče, jelikož první stěžovatelka neměla žádné finanční prostředky a žila v nevyhovujících materiálních i rodinných podmínkách. Stěžovatelka se svěřením svého syna pěstounům souhlasila. Když bylo druhému stěžovateli rok a 5 měsíců, soud první stěžovatelku zbavil rodičovské zodpovědnosti. Opřel se o znalecký posudek, podle kterého je stěžovatelka lehce mentálně postižená, trpí těžkou skoliózou a má omezenou slovní zásobu, v důsledku čehož není schopná dítěti poskytnout nezbytnou péči. Poukázal též na vyjádření sociálního pracovníka, který uvedl, že stěžovatelka o syna nejeví zájem, poněvadž ho za celou dobu navštívila jen dvakrát, žije ve špatných materiálních podmínkách a neudrzuje ani základní hygienu. Stěžovatelka v řízení nebyla zastoupena. Když s pomocí svého bývalého učitele získala právní pomoc, lhůta pro podání odvolání již uplynula. První stěžovatelka tedy podala návrh na vrácení rodičovské zodpovědnosti s tím, že její rodinné a bytové podmínky se podstatně zlepšily, a tvrzení o nedostatečném zájmu o syna nebylo pravdivé, jelikož svého syna jezdila navštěvovat jednou měsíčně. Soud nicméně řízení zastavil, jelikož bylo zjištěno, že syn stěžovatelky byl v mezidobí osvojen. Úřady stěžovatelce s odvoláním na důvěrnost osvojení odmítly poskytnout jakékoli informace o nové rodině jejího syna.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 8 Úmluvy

Soud v první řadě konstatoval, že první stěžovatelka je oprávněna podat stížnost i jménem druhého stěžovatele. K událostem nastalým po osvojení jsou sice oprávněni již jen jeho osvojitelé, nicméně jelikož je v zájmu dítěte, aby byly zachovány vazby na jeho biologické rodiče, jsou biologičtí rodiče oprávněni jednat jménem dítěte ohledně událostí, které vedly ke zpretrhání jejich vzájemných vazeb.

V meritu věci nebylo sporu o tom, že zbavení rodičovské zodpovědnosti první stěžovatelky a následné osvojení druhého stěžovatele mělo oporu v zákoně o rodině a sledovalo legitimní cíl ochrany nejvyššího zájmu dítěte.

Ohledně nezbytnosti přezkoumávaných opatření v demokratické společnosti Soud podotkl, že se jedna-

lo o velmi závažné zásahy do práva na respektování rodinného života obou stěžovatelů, které jsou zpravidla nevratné. Je proto obzvláště důležité, aby dané rozhodovací procesy poskytovaly dostatečné a náležité záruky ochrany práv biologických rodičů. Jejich názory a zájmy musí být orgánům, které přijímají rozhodnutí, známy a musí být řádně zváženy. Úkolem Soudu není rozhodnout, zda druhý stěžovatel měl či neměl být první stěžovatelce odebrán a následně osvojen, ale ověřit, zda měla první stěžovatelka v rozhodovacím procesu k dispozici náležité záruky ochrany svých práv.

Soud v této souvislosti připomněl, že Evropská úmluva o osvojení dětí připouští, že k osvojení není třeba souhlas rodiče, který byl zbaven rodičovské zodpovědnosti. Dále poukázal na skutečnost, že mezi evropskými státy existují velké rozdíly v otázce, zda vůbec a případně jakou roli má rodič zbavený rodičovské zodpovědnosti hrát v následném řízení o osvojení. Zatímco přibližně polovina evropských států uznává, alespoň do určité míry, právo rodiče zbaveného rodičovské zodpovědnosti účastnit se řízení o osvojení, druhá polovina nikoli.

Není tedy samo o sobě v rozporu s článkem 8 Úmluvy, pakliže se první stěžovatelka nemohla účastnit řízení o osvojení. Ochrana jejich práv nicméně musela být zajištěna jiným způsobem, což se v projednávaném případě nestalo.

První stěžovatelka totiž nebyla v řízení o zbavení rodičovské způsobilosti zastoupena, a to navzdory ustanovením zákona o rodině, která stanoví, že zájmy osob trpících duševní poruchou či osob, které nejsou z jiných důvodů schopny hájit svá práva a zájmy, musí být řádně chráněny. Soud považoval za obtížné akceptovat, že osoba, která byla lehce mentálně postižená a jejíž vadou řeči a omezenou slovní zásobou soudy odůvodnily obavu, že nebude schopna naučit své dítě mluvit, by byla schopna v řízení týkajícím se své rodičovské způsobilosti sama řádně hájit své zájmy. Soudy nicméně ochranu jejich práv nezajistily.

Dle Soudu navíc došlo k pochybení i v souvislosti s řízením o osvojení. Pakliže totiž právní řád připouští, aby byl podán návrh na vrácení rodičovské zodpovědnosti, je nezbytné, aby toto právo mělo nějaký skutečný význam, aby byl rodič zbavený rodičovské zodpovědnosti informován o tom, že bylo zahájeno řízení o osvojení. V projednávaném případě se tak nestalo. První stěžovatelka se o řízení o osvojení nedozvěděla a její názor nebyl v tomto řízení nijak zjišťován.

Soud proto uzavřel, že první stěžovatelka nebyla dostatečně zapojena do rozhodovacího procesu pojímaného v jeho celku, ve kterém došlo k odebrání její rodičovské zodpovědnosti a osvojení jejího biologického syna. Došlo proto k porušení práv obou stěžovatelů na respektování jejich rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy.

**Rozsudek ze dne 14. března 2013 ve věcech
č. 18734/09 a 9424/11 – B. B. a F. B. proti Německu**

Senát páté sekce Soudu dospěl k závěru, že při rozhodování o zbavení rodičovské zodpovědnosti (oproti rozhodování o vydání předběžného opatření) nebylo dostatečné, pokud soudy vycházely pouze z výpovědí dětí stěžovatelů a neprověřovaly dále věrohodnost těchto výpovědí, a to za situace, kdy existovaly okolnosti zpochybňující pravdivost jimi uváděných tvrzení. Na rozdíl od řízení o vydání předběžného opatření nebyly soudy při rozhodování ve věci samé již v časové tísní, neboť děti se nacházely v bezpečí dětského domova a měly větší prostor zkoumat důvodnost přijímaného opatření. Soud dospěl k závěru, že za těchto okolností a s ohledem na závažné dopady zbavení rodičovské zodpovědnosti na rodinu stěžovatelů nebylo soudní rozhodnutí podloženo dostatečnými důvody pro zbavení rodičovské zodpovědnosti stěžovatelů. Z toho důvodu Soud konstatoval, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

V květnu 2008 byl obecním úřadem podán k soudu návrh na zbavení rodičovské zodpovědnosti obou stěžovatelů – rodičů dvou nezletilých dětí (dcera, nar. v roce 1996 a syn, nar. 2000). Oba rodiče byli rakouští občané tureckého původu žijící v Německu. Dle informací školy, kterou navštěvovala dcera stěžovatelů, měl stěžovatel obě děti opakovaně fyzicky trestat. Informaci o bití dívky se měla škola dozvědět již v předchozím školním pololetí. Předběžným opatřením okresní soud prozatímně zbavil stěžovatele rodičovské zodpovědnosti k oběma dětem a jejím výkonem pověřil orgán sociálně-právní ochrany dětí (the Youth Office). Orgán sociálně-právní ochrany dítěte následně děti umístil do dětského domova.

V následně zahájeném řízení ve věci samé soud provedl výslech dětí. Děti potvrdily, že stěžovatelé je měli krutě fyzicky trestat, pokud ve škole neměly očekávané výsledky. Stěžovatel měl dceru bít rukou i různými předměty. V předchozích letech jí měl otec bít na chodidla železným prutem. Poté musela nohy vložit do studené vody, aby nebyly patrné stopy po bití. Obdobné skutečnosti měl uvést i syn stěžovatelů. Děti stěžovatelů se nechtěly k rodičům vrátit kvůli obavám z dalšího fyzického násilí.

Na základě provedených výslechů dětí měl okresní soud za dostatečně prokázané podmínky pro zbavení rodičovské zodpovědnosti stěžovatelů. Výpovědi obou dětí považoval soud za přesvědčivé, a proto nepovažoval za potřebné si k ověření jejich věrohodnosti opatřit znalecký posudek. Odvolací soud rozhodnutí okresního soudu potvrdil jako správné. Spolkový ústavní soud se odmítl ústavní stížností stěžovatelů zabývat bez bližšího odůvodnění.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 8 Úmluvy

Soud nepochyboval o tom, že v daném případě došlo k zásahu do práva na respektování soukromého a rodinného života, ke kterému došlo na základě zákona a který sledoval legitimní cíl ochrany práv nezletilých dětí. V dalším se proto Soud zaměřil na posouzení otázky, zda přijatá opatření byla „nezbytná v demokratické společnosti“, resp. zda důvody pro jejich přijetí byly „relevantní a dostatečné“.

Podle ustálené judikatury Soud při jejich posouzení přikládá náležitou váhu skutečnosti, že vnitrostátní orgány při svém rozhodování mohly vycházet i z poznatků získaných v bezprostředním kontaktu s dotčenými osobami; úkolem Soudu proto není činnost vnitrostátních orgánů ve věcech týkajících se péče nezletilé nahrazovat a naopak je jim poskytován široký prostor pro uvážení (srov. např. *Haase proti Německu*, č. 11057/02, rozsudek ze dne 8. dubna 2004). Přísnější požadavky jsou nicméně kladeny na jejich rozhodování týkající se jakýchkoliv omezení práv do budoucna, jako např. omezení práva rodiče na styk s dítětem (srov. např. *Elsholz proti Německu*, č. 25735/94, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000). Soud rovněž připomněl, že chybný úsudek či rozhodnutí vnitrostátních orgánů ve věcech péče o dítě samo o sobě neznamená porušení článku 8 Úmluvy. S ohledem na skutečnost, že úkolem vnitrostátních orgánů je ochrana práv dítěte, nelze je činit odpovědnými po každé, když se zprvu důvodné obavy o bezpečnost a zdraví dítěte ukáží následně jako liché (srov. *R. K. a A. K. proti Spojenému království*, č. 38000/05, rozsudek ze dne 30. září 2008). Postup vnitrostátních orgánů je proto třeba hodnotit na základě informací, které měly k dispozici v době svého rozhodování.

Z toho důvodu Soud dospěl k závěru, že v projednávané věci měl vnitrostátní soud na základě (zprvu) věrohodných tvrzení dostatečné důvody pro vydání předběžného opatření, kterým byly děti s okamžitou platností odebrány z rodiny, kde jim mělo hrozit další špatné zacházení. Z toho důvodu vydáním předběžného opatření nebyl porušen článek 8 Úmluvy.

Soud se dále zabýval rozhodnutími vnitrostátních soudů vydanými ve věci samé, kterými byli stěžovatelé s konečnou platností zbaveni rodičovské zodpovědnosti. Shledal, že soudy při svém rozhodování vycházely výlučně z obsahu výpovědí nezletilých dětí. K dispozici přitom neměly žádný objektivní důkaz o násilí na dětech. Naproti tomu stěžovatelé soudům předložili potvrzení od lékařky dětí, která syna stěžovatelů při několika příležitostech prohlížela a neznamenala jakékoliv známky špatného zacházení. Stěžovatelé uváděli, že jejich děti měly pravidelnou školní docházku a rovněž se účastnili školních aktivit. V řízení nebyla ani nijak zpochybňována skutečnost, že dcera stěžovatelů měla silně rozvinutou představitelost. Výše uvedené skutečnosti měly podle názoru

Soudu vést k pochybnostem o věrohodnosti tvrzení uváděných dětmi. Soud v této souvislosti připomněl, že vnitrostátní soudy při rozhodování ve věci samé již nebyly v časové tísní, neboť děti se nacházely v bezpečí dětského domova. Z toho důvodu Soud dospěl k závěru, že za těchto okolností a s ohledem na závažné dopady zbavení rodičovské zodpovědnosti na rodinu stěžovatelů nebylo soudní rozhodnutí podloženo dostatečnými důvody pro zbavení stěžovatelů rodičovské zodpovědnosti. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Rozsudek ze dne 22. ledna 2013 ve věci č. 35939/10 – Mihailovs proti Lotyšsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně shledal porušení čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy v souvislosti s protiprávním umístěním stěžovatele do zařízení sociální péče v období od ledna 2002 do dubna 2010 bez možnosti dosáhnout soudního přezkumu.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, Genadijs Mihailovs, narozen roku 1947, má trvalý pobyt v Lotyšsku a momentálně se nachází ve státním ústavu sociální péče. Je zdravotně postižený a trpí epilepsií.

Lotyšský soud na základě řízení iniciovaného stěžovatelovou manželkou prohlásil stěžovatele v květnu 2000 v jeho nepřítomnosti za nezpůsobilého k právním úkonům. Odborný posudek pořízený v rámci řízení zjistil, že stěžovatel trpí epilepsií s psychotickými symptomy, nicméně poukázal na to, že netrpí duševní poruchou. Jeho manželka, která mu byla následně ustanovena opatrovníkem, požádala o jeho umístění do specializovaného zařízení sociální péče. V lednu 2002 psychiatrická léčebna, kde byl stěžovatel umístěn, vydala lékařské potvrzení doporučující jeho setrvání v odborné péči, ale bez poukazu na jeho diagnózu. Téhož měsíce byl stěžovatel přemístěn do státního centra sociální péče. Pacienti tohoto centra, kteří byli zbaveni způsobilosti k právním úkonům, mohou centrum opustit jen se souhlasem svého opatrovníka a vedení centra.

V roce 2007 se stěžovatel obrátil na soud s žádostí o obnovení způsobilosti. Soud si vyžádal posudek ohledně stěžovatelova zdravotního stavu od pečovatelského centra, z něž vyplynulo, že jeho nemoc je stabilizovaná, nezvratná a postupující. Soud tedy řízení nezačal. S další žádostí, podanou v roce 2009, stěžovatel též neuspěl. V prosinci 2009 stěžovatel kontaktoval ministerstvo zdravotnictví a ředitele pečovatelského centra a žádal propuštění. Ministerstvo v odpovědi uvedlo, že k takovému kroku je zapotřebí žádost opatrovníka. Žádost stěžovatele o změnu opatrovníka z manželky na nestátní ústav, který by určitě podnikl

kroky k jeho propuštění, byla ve dvou případech zamítnuta soudem v roce 2010.

Počátkem května 2010 bylo centrum přesunuto na nové místo, kde stěžovatel dále zůstává, tvrdí, že je zde spokojen a odmítá se přemístit do dalšího centra sociální péče, které je blíže k hlavnímu městu. V září 2011 mu byl ustanoven nový opatrovník, protože soud zjistil, že jeho manželka jej nikdy nevzala mimo centrum a nedovolila mu, jak si přál, navštívit hrob jeho rodičů.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy

Co se týče pobytu stěžovatele po přemístění do nového centra od května 2010, Soud poukázal na skutečnost, že sám stěžovatel uznává, že se jedná o ústav s volnějším režimem. Z toho důvodu se stěžovatel dále odmítl přemístit jinam, neboť zde byl spokojen, a v řízení před Soudem proti tomuto zařízení nevznesl žádné stížnosti. Navíc také stěžovatel nikdy nepožádal žádný orgán o propuštění z tohoto ústavu. Soud proto dovodil, že stěžovatel se svým pobytem v tomto ústavu mlčky souhlasí. Soud i proto uznal námitku lotyšské vlády, že stěžovatel nebyl „zbaven svobody“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy v období od května 2010.

Nicméně, co se týče předchozího pobytu v pečovatelském centru, Soud poznamenal, že stěžovatel nemohl ústav opustit bez souhlasu jeho vedení. Soudu též není známo nic, co by prokazovalo, že stěžovatel vůbec někdy ústav opustil. Navíc stěžovatelova manželka omezila jeho sociální kontakt s okolím a stěžovatel uvedl, že kdykoli se pacienti pokusili opustit ústav bez povolení, byli navraceni policií. Soud proto dospěl k závěru, že pokud stěžovatel nemohl volně opustit ústav, kde žil po více než osm let, tedy značnou dobu, musel plně pocítit nepříznivý účinek restrikcí uplatněných vůči své osobě. Jak konkrétně dokazují jeho pokusy o znovunabytí způsobilosti a jeho žádosti příslušným orgánům o propuštění, byl stěžovatel držen v centru proti své vůli. Jelikož tedy stěžovatel byl schopen posoudit svou situaci a vyslovit s ní nesouhlas, není rozhodné, že dle vnitrostátního práva neměl jeho projev právní relevanci a s jeho umístěním vyslovil platně souhlas jeho opatrovník. Soud proto dovodil, že stěžovatel byl „zbaven svobody“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy v období od ledna 2002 do počátku května 2010.

Soud uznal, že pro umístění stěžovatele do ústavu byl jistý právní základ, jmenovitě souhlas jeho manželky, která byla jeho opatrovníkem. Obdobné zbavení svobody nicméně nemůže být považováno zákonné ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy, pakliže není doprovázeno dostatečnými zárukami zabraňujícími svévoli. Dle judikatury Soudu jsou minimálními třemi zárukami nezbytnost prokázat, že daná osoba aktuálně trpí duševní poruchou, že stav dané osoby je natolik závažný, že vyžaduje zbavení svobody, a konečně pravidelné sledování zdravotního stavu dané osoby, aby bylo

zajištěno, že zbavení svobody nebude trvat déle, než je nezbytně nutné (srov. *Winterwerp proti Nizozemsku*, č. 6301/73, rozsudek ze dne 24. října 1979).

Ohledně naplnění první podmínky Soud připustil, že za určitých okolností může být při rozhodování o umístění osoby trpící duševní poruchou do ústavní péče vzato do úvahy vedle jejího zdravotního stavu i její blaho. Objektivní potřeba zajištění ubytování a sociální pomoci ovšem dle Soudu nesmí automaticky vést k omezení svobody. Jakékoli ochranné opatření musí v maximální míře odrážet přání dotčené osoby. Pakliže vnitrostátní orgány předem nezjistily názor a přání umístěvané osoby, Soud jejich kroky podrobí přísnější kontrole (srov. např. *Shtukaturov proti Rusku*, č. 44009/05, rozsudek ze dne 27. března 2008).

V projednávaném případě odborný zdravotnický posudek pořízený v rámci řízení o zbavení způsobilosti stěžovatele k právním úkonům, ač shledal, že stěžovatel trpí epilepsií, jasně uvádí, že netrpí duševní poruchou. Posudek též nebyl aktuální: vyšetření stěžovatele proběhlo v květnu 2000 a rozhodnutí o jeho umístění v ústavu bylo vydáno až dva roky poté – v lednu 2002. V lékařském potvrzení, které doporučuje stěžovatelovo umístění do ústavu sociální péče, vydaném krátce před tímto umístěním, též nebyla žádná zmínka o jakékoli duševní poruše. Soud proto shledal, že lotyšská vláda neprokázala, že by k odůvodnění umístění stěžovatele existovalo objektivní lékařské stanovisko.

Naplněna nebyla ani druhá výše uvedená podmínka závažnosti duševní poruchy stěžovatele. Nebylo totiž nijak prokázáno, že by stěžovatel představoval nebezpečí pro sebe nebo své okolí. Není též žádný důkaz, že by se stěžovatel nepodrobil léčbě dobrovolně, navíc v jeho případě nebyly vzaty do úvahy ani jiné formy sociální asistence či péče.

Konečně, ani třetí podmínka naplněna nebyla, jelikož zdravotní stav stěžovatele nebyl průběžně sledován za účelem vyhodnocení, zda trvá potřeba nedobrovolného pobytu v ústavní péči. V ústavu sice stěžovatel byl pod dozorem psychiatra, nicméně jeho účelem nebylo vyhodnotit, zda je umístění v centru stále zapotřebí. Povinnost provádět takové vyhodnocení navíc neukládal ani zákon.

Soud proto s ohledem na výše uvedené uzavřel, že právní úprava umístěování osob zbavených způsobilosti k právním úkonům do ústavů sociální péče neobsahovala dostatečné záruky. Nebylo prokázáno, že by stěžovatel trpěl závažnou duševní poruchou vyžadující zbavení svobody a jeho stav nebyl během detence pravidelně sledován. Stěžovatelovo zbavení svobody tedy nebylo zákonné ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e). Došlo proto k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy

b) *K tvrzenému porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy*

Soud shledal, že v situacích, jako je stěžovatelova, lotyšské právo nestanoví automatický soudní přezkum

oprávněnosti umístění a držení osob v ústavu sociální péče. Kromě toho přezkumné řízení nemůže být zahájeno na návrh dotčené osoby, pokud tato byla zbavena způsobilosti k právním úkonům. Stěžovatel byl proto zbaven jakékoliv možnosti nápravy nedobrovolného umístění do ústavu právní cestou. Příslušná právní úprava tedy neobsahuje kromě výše uvedených záruk ani základní záruku vyžadovanou čl. 5 odst. 4 Úmluvy, totiž právo na urychlený soudní přezkum zákonnosti každého zbavení svobody.

V období, kdy byl stěžovatel zbaven svobody (do května 2010), tedy došlo i k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Rozsudek ze dne 8. ledna 2013 ve věci č. 25282/07 – Baltiņš proti Lotyšsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces v důsledku toho, že vnitrostátní soudy nepodrobily policejní operace a způsob, jakým došlo k získání důkazů o tom, že se stěžovatel podílí na prodeji a obstarávání drog, řádnému přezkumu zákonnosti.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel byl v červenci 2003 odsouzen za nepovolené držení narkotik (metamfetamin) pro osobní užívání k podmíněnému trestu odnětí svobody. V průběhu února 2004 obdržel protidrogový úřad (dále jen „Úřad“) neoficiální informaci, že stěžovatel se opět podílí na obchodování s drogami. Zahájil proto tajné vyšetřování, v jehož průběhu bylo za použití různých vyšetřovacích metod, včetně odposlechu povoleného nejvyšším soudem, potvrzeno stěžovatelovo zapojení do nelegálního prodeje návykových látek.

Ve dnech 2., 11. a 30. listopadu 2004 povolilo státní zastupitelství na žádost Úřadu uskutečnění vyšetřovacích testů, v rámci nichž se měl utajený policejní agent pokusit zakoupit u stěžovatele amfetamin. Povolení bylo vydáno v souladu se zákonem. Policejní agent se stěžovatele kontaktoval 3. listopadu 2004 a nabídl mu přibližně 700 eur. V následujících dnech jej stěžovatel instruoval, na jakém místě najde ukrytý balíček s drogou. V průběhu listopadu a prosince ještě třikrát požádal stěžovatele, aby mu obstaral vyšší dávku drogy. Při posledním pokusu na počátku prosince však stěžovatel policejního agenta informoval, že obdržené peníze jsou označené, a přerušil s ním jakýkoliv kontakt.

Na základě získaných důkazů, výpovědi a nahrávek bylo se stěžovatelem zahájeno trestní řízení u krajského soudu v Rize, v němž byl uznán vinným z přečlování a prodeje nepovolených látek. Stěžovatel jak v rámci řízení před vyššími soudy, tak před Soudem namítal, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý

proces, jelikož ke spáchání trestného činu byl naveden policejním agentem.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy

Soud v první řadě zdůraznil, že jeho úkolem není hodnotit, zda byly důkazní prostředky získány nezákonnou cestou, ale posoudit, zda tato „nezákonnost“ vyústila do následného porušení jiného práva stěžovatele chráněného Úmluvou. Soud již několikrát v minulosti konstatoval, že policejní navádění k trestnému činu představuje zásah do práva na spravedlivý proces podle článku 6 (srov. *Teixeira de Castro proti Portugalsku*, č. 25829/94, rozsudek ze dne 9. června 1998, § 36, nebo *Bannikova proti Rusku*, č. 18757/06, rozsudek ze dne 4. listopadu 2010, § 33-65). Po hmotněprávní stránce se zabýval zejména otázkou, zda by došlo ke spáchání trestného činu i bez zásahu vyšetřujících orgánů. V tomto ohledu je relevantní mj. to, zda existovaly dostatečné důvody pro podezření stěžovatele z předchozího zapojení, v jakém stadiu páčání trestné činnosti byla tajná policejní operaci provedena (srov. *Vlachos proti Řecku*, č. 20643/06, rozsudek ze dne 18. září 2008, § 26) a zda bylo jednání policejního agenta zcela pasivní (srov. *Malininas proti Litvě*, č. 10071/04, rozsudek ze dne 1. července 2008, § 37).

Po procesní stránce se Soud zabývá otázkou, zda bylo navádění posouzeno vnitrostátními soudy tak, aby byla přiměřeně zajištěna ochrana práv obžalovaného (srov. *Edwards a Lewis proti Spojenému království*, č. 39647/98 a 40461/98, rozsudek ze dne 22. července 2003, § 51).

Při použití výše zmíněných zásad Soud předně připomněl, že lotyšské právo umožňovalo povolení utajených operací pouze za situace, kdy byly vyčerpány jiné prostředky identifikace pachatelů. Dále zdůraznil, že i když byl stěžovatel v minulosti uznán vinným z přechovávání drog, nepodílel se na obchodování s nimi. V daném případě přitom nic nenasvědčuje tomu, že by snahy policejního agenta o navázání kontaktu se stěžovatelem byly podrobeny soudnímu přezkumu. Navíc, z trestního spisu ani nelze jednoznačně určit, zda policie zahájila operaci v průběhu již probíhajícího páčání trestné činnosti, a zda tedy jednání agenta bylo skutečně čistě pasivní. S ohledem na tyto pochybnosti měly být stěžovatelovy námitky, že byl k páčání trestné činnosti naveden, vnitrostátními soudy řádně přezkoumány.

Soud zdůraznil, že obdobné vyšetřovací testy již ze své povahy obsahují prvek navádění a ve skutečnosti je hranice mezi legitimní tajnou technikou a naváděním velmi tenká. Za takových okolností bylo klíčové, aby vnitrostátní soudy posoudily způsob, jakým k obdržení důkazů došlo; podobné hodnocení však soudy neprovedly. Souhlas státního zastupitelství podléhal utajení a soud prvního stupně při jeho přezkumu bez dalšího konstatoval, že všechny důkazy obsažené ve

spise jsou přípustné. Nejvyšší soud poté zcela pomínil, že námitka stěžovatele, že byl ke spáchání daného činu naveden policisty, nebyla soudy nižší instance věcně posouzena, a bez bližšího odůvodnění toliko konstatoval, že bylo prokázáno, že orgány činné v trestním řízení měly již před provedením tajných operací dostatečné informace odůvodňující podezření, že stěžovatel obchoduje s drogami.

Za okolností projednávaného případu, kdy tvrzení stěžovatele, že trestný čin spáchal, jelikož k tomu byl policisty naveden, nebylo zcela nepravděpodobné, bylo na státním zástupci, aby prokázal, že tomu tak nebylo (srov. *Ramanauskas proti Litvě*, č. 74420/01, rozsudek velkého senátu ze dne 5. února 2008). Soudy tak měly povinnost ověřit tvrzení státního zástupce, která se opírala výhradně o dokumenty klasifikované jako utajené, avšak nečinily to, ačkoli jim lotyšské právo umožňuje v rámci trestního řízení vyžádat si přístup k utajovaným skutečnostem.

Soud proto konstatoval, že jelikož soudy nepřezkoumaly řádně stěžovatelovo tvrzení, že spáchal trestnou činnost z policejního donucení, přičemž toto jeho tvrzení bylo hájitelné, došlo k porušení článku 6 Úmluvy. Soud stěžovateli přiznal náhradu nemajetkové újmy a připomněl, že nejvhodnější formou nápravy zjištěného porušení je obnova řízení, pakliže o ni stěžovatel požádá.

Rozsudek ze dne 19. února 2013 ve věci č. 61800/08 – Gani proti Španělsku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně konstatoval, že nebylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces, ač obviněný stěžovatel neměl během řízení možnost vyslechnout oběť jakožto jediného přímého svědka ve vztahu k trestným činům, z nichž byl obviněn.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel byl uznán vinným z vyhrožování, násilného vniknutí do domu paní N., zranění paní N. a pana J., únosu paní N. a znásilnění paní N. Okresní soud vycházel zejména z výpovědi oběti (paní N.), již učinila v rámci přípravného řízení, a to z důvodu, že oběť nebyla ani přes veškerou snahu v důsledku posttraumatického stavu schopna vypovídat před soudem a podrobit se výslechu. Okresní soud kromě toho přihlédl k výpovědi svědka, zdravotním záznamům a znaleckým posudkům, ale i k nevěrohodnému prohlášení pachatele, a přímo posoudil psychologický stav oběti. Nejvyšší soud v podstatné části potvrdil rozsudek okresního soudu. Ztotožnil se s tím, že právo stěžovatele na výslech svědka a presumpci nevinu nebylo porušeno. Okresní soud totiž rozhodl o neprovedení výslechu paní N. až poté, co bylo zřejmé, že její výslech nebude proveditelný. Pakliže svědectví nemůže být poskytnuto, lze výpověď z přípravného řízení přečíst během soudního řízení. Stěžovatel měl mož-

nost vyslechnout oběť prostřednictvím svého zástupce, jenž byl řádně předvolán k výslechu během přípravného řízení, avšak bez omluvy se nedostavil. Okresní soud mimoto přihlédl i k jiným důkazům. Ústavní soud odmítl ústavní stížnost stěžovatele.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy

Soud připomněl, že přípustnost důkazů se obecně řídí vnitrostátním právem a vnitrostátní soudy rovněž rozhodují, zda je potřebné nebo vhodné vyslechnout svědka. Obvykle se důkazy provádí na veřejném slyšení v přítomnosti obviněného, ale článek 6 Úmluvy nezaručuje obviněnému neomezené právo na to, aby svědek vypovídal před soudem. Použití důkazů získaných během vyšetřování není bez dalšího v rozporu s čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy, pokud bylo respektováno právo obviněného na obhajobu. To znamená, že obviněný musí mít dostatečnou možnost vznést námitky a dotazovat se svědka. Pakliže bylo odsouzení založeno výlučně nebo v rozhodující míře na výpovědích svědka, kterého obviněný nemohl vyslechnout, ať již během vyšetřování nebo při hlavním líčení, byla jeho práva obhajoby omezena v míře, která může být neslučitelná s článkem 6 Úmluvy (srov. *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království*, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek ze dne 15. prosince 2011).

Článek 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy vyžaduje, aby smluvní státy učinily kroky, které umožní obviněnému vyslechnout svědka. Státním orgánům však nemůže být vytýkáno, že přes jejich snahu svědek není schopen vypovídat. V každém případě je ale třeba posoudit spravedlivost řízení jako celku. To v první řadě znamená posouzení, zda předmětné svědectví představuje jediný či rozhodující důkaz pro odsouzení, a v druhé řadě přezkum toho, jaká soudy přijaly kompenzační opatření k vyvážení ztížení výkonu práv obhajoby. Pakliže výpověď svědka, kterého obhajoba neměla možnost vyslechnout, je jediným či rozhodujícím důkazem, neznamená tato skutečnost porušení článku 6 Úmluvy, měla-li obhajoba k dispozici silné procesní záruky, které zajistí, že věrohodnost daného svědectví je řádně a spravedlivě posouzena, a odsouzení je tak založeno jen na důkazu, který je dostatečně věrohodný (srov. *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království*, cit. výše).

V projednávaném případě Soud uznal, že výpověď svědkyně v přípravném řízení poskytla významné usvědčující důkazy a ve vztahu k jejímu znásilnění byla dokonce jediným přímým či rozhodujícím důkazem. Soud v první řadě připomněl, že obviněnému byla dána možnost svědkyni vyslechnout během přípravného řízení, čehož však nevyužil. Soud dále přezkoumal, zda soudní orgány podnikly dostatečné kroky k tomu, aby obviněný mohl vyslechnout svědkyni během hlavního líčení. Poté, co okresní soud odročil jednání, protože svědkyně nebyla schopna popsat

předmětnou událost, bylo zjištěno, že trpí posttraumatickými symptomy. Okresní soud zajistil pro další jednání podporu psychologa, paní N. se přesto zhroutila ještě předtím, než státní zástupce dokončil výslech. Po nesčetných pokusech o výslech okresní soud dospěl k závěru, že svědkyně nebude schopna vypovídat, a nařídil přečtení její výpovědi z přípravného řízení. Okresnímu soudu proto nelze vytýkat, že se nesnažil poskytnout obviněnému možnost svědkyni vyslechnout. Obviněný měl možnost položit otázky svědkyni během přípravného řízení, ale jeho zástupce se k výslechu bez omluvy nedostavil, ač byl řádně předvolán. Obviněný mohl zpochybnit důvěryhodnost jejích tvrzení, když byla čtena její výpověď před soudem, což také udělal. Vnitrostátní soudy porovnaly obě verze výpovědí, přičemž verze obviněného byla nepřesvědčivá a nesoudržná, zatímco výpověď paní N. byla logická, podrobná a navíc byla podepřena nepřímými důkazy.

Soud proto uzavřel, že soudy postupovaly ve vztahu ke svědectví paní N. dostatečně obezřetně a řízení zahrnovalo dostatečné kompenzační záruky pro práva obhajoby. Připuštění svědectví paní N. do spisu a založení odsouzení na něm tedy neporušilo čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

VĚZENSTVÍ

Rozsudek ze dne 12. února 2013 ve věci č. 16117/02 – Austrianu proti Rumunsku

Senát třetí sekce Soudu rozhodl jednomyslně o porušení práva stěžovatele nebýt podroben nelidskému nebo ponižujícímu zacházení, a to v hmotněprávní i procesní složce článku 3 Úmluvy, když vnitrostátní orgány sice uznaly nadměrné použití síly vůči stěžovateli, avšak kromě jiných pochybností o vyšetřování byl pachateli uložen jen nepřiměřeně mírný trest. Soud naproti tomu neshledal porušení práva stěžovatele na svobodu náboženského vyznání.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel baptistického vyznání byl od roku 1993 ve výkonu trestu odnětí svobody na 27 let za trestný čin vraždy. Dne 3. prosince 1998 byla u něj v cele vykonána prohlídka poté, co se intoxikoval léky. Dne 9. prosince 1998 stěžovatel uvedl, že mu v průběhu této prohlídky byly ukradeny některé osobní věci. Dva dozorcí vstoupili k němu do cely, načež je stěžovatel obvinil z krádeže. Jelikož se choval agresivně, dozorcí jej znehybnili a několikrát udeřili obuškem. Protože se jej však dozorcům nepodařilo uklidnit, byl spoután na rukou a odveden do jiné cely. Podle lékařské zprávy mu dozorcí při použití donucovacích prostředků způsobili zranění vyžadující osm až devět dní lékařské péče (mj. i proražený ušní bubínek). Stěžovatel podal proti jednomu z dozorců trestní oznámení. Následné trestní řízení bylo rozhodnutím vojenského prokurá-

tora z června 1999 zastaveno a dozorcí byla uložena správní pokuta 1 mil. rumunských lei (cca 600 Kč).

Stěžovatel dále namítal například údajně nedostatečnou zdravotní péči (trpí hraniční poruchou osobnosti), porušení listovního tajemství (dva jeho dopisy byly otevřeny a byly mu doručeny pouze v kopii), porušení svobody náboženského vyznání (byl mu zabaven kazetový přehrávač, na kterém poslouchal náboženské nahrávky, s tím, že jsou povoleny pouze přístroje s bateriovým napájením) a diskriminační zacházení na základě víry.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K torzenému porušení článku 3 Úmluvy

Soud zjistil porušení článku 3 Úmluvy, a to jednak v použití nepřiměřeného násilí proti stěžovateli, jednak v nedostatečném vyšetřování, resp. nepřiměřeně mírném trestu uloženém za takové jednání.

Ohledně použití násilí dozorcem vůči stěžovateli Soud konstatoval, že utrpená zranění byla prokázána lékařskou zprávou. Dozorce během vyšetřování uvedl, že obušek použil ve snaze stěžovatele uklidnit, a připustil, že způsob, jakým ho použil, mohl být nepřiměřený. Vojenský prokurátor dospěl k závěru, že dozorce udeřil obuškem nepřiměřenou silou, čímž stěžovateli protrhl ušní bubínek. Jelikož tedy proti stěžovateli byla použita síla nepřiměřené intenzity, jejímž důsledkem bylo vážné zranění, došlo k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy.

Ohledně vyšetřování incidentu Soud poznamenal, že trestní řízení proti dozorcí začalo až pět měsíců poté, co byl stěžovatel poprvé ve věci vyslechnut, a bylo uzavřeno již po dvou týdnech. Podle Soudu nebylo takové vyšetřování účinné. V prvé řadě připomněl, že s ohledem na obsah příslušné právní úpravy je pochybné, zda byl vojenský prokurátor hierarchicky a institucionálně nezávislý ve vztahu k vyšetřované události. Tyto pochybnosti dle Soudu našly odraz i ve způsobu, jakým bylo vyšetřování vedeno a uzavřeno. Přestože totiž prokurátor dospěl k závěru, že dozorce použil obušek s nepřiměřenou silou a způsobil vážné zranění, trestní stíhání zastavil a uložil mu toliko nízkou pokutu za správní delikt. Takový trest je podle názoru Soudu třeba považovat za zcela zjevně nepřiměřený porušení jednoho z nejzákladnějších lidských práv. Úlohou Soudu sice není posuzovat individuální trestní odpovědnost či stanovit přiměřený trest, to náleží do výlučné pravomoci vnitrostátních orgánů, je však povinností Soudu se přesvědčit, že stát dostal svému pozitivnímu závazku účinně zajistit ochranu jednotlivců před špatným zacházením. Pakliže jsou uloženy tresty za porušení článku 3 Úmluvy nepřiměřeně nízké, neplní odstrašující funkci a stát své povinnosti ochrany nedostál. V projednávané věci proto došlo i k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy.

b) K torzenému porušení článku 9 Úmluvy

Stěžovatel též poukázal na zabavení náboženských nahrávek a kazetového přehrávače. Soud připustil, že tímto opatřením došlo k zásahu do práv stěžovatele chráněných článkem 9 Úmluvy, avšak nezabránilo mu zcela projevat jeho vyznání. Vězeňská služba totiž stěžovateli nabídla, že může nahrávky poslouchat ve vzdělávací a kulturní místnosti. Stěžovatel navíc mohl navštěvovat náboženské semináře a číst náboženské knihy bez omezení, a to i v cele. Namítané opatření tedy dle Soudu bylo přiměřenou odpovědí na potřebu ochránit práva a svobody jiných a zajistit bezpečnost ve věznicích. Námitku stěžovatele Soud tudíž odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Rozsudek ze dne 12. února 2013 ve věci č. 152/04 – Yefimenko proti Rusku

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že umístěním stěžovatele do vazební věznice s nevyhovujícími podmínkami došlo k nelidskému a ponižujícímu zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Jelikož stěžovatel neměl k dispozici prostředek, kterým by se mohl tomuto zacházení bránit a domoci se za něj náhrady, došlo k porušení článku 13 Úmluvy. Poměrem hlasů šest k jednomu dále rozhodl, že došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy, jelikož složení soudu, který stěžovateli uložil trest odnětí svobody, nebylo v souladu se zákonem. Dále rozhodl, že nedošlo k porušení článku 6 Úmluvy zaručujícího právo na spravedlivý proces, a konečně jednomyslně rozhodl, že rutinním sledováním stěžovatelovy korespondence došlo k porušení článků 8 a 34 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel byl v roce 2001 zatčen pro podezření z podvodu, únosu a vraždy. Trestní řízení probíhalo před krajským soudem u senátu složeného z jednoho soudce a dvou přísedících. Stěžovatel vznesl proti účasti přísedících námitku na základě toho, že v rozmezí let 1998 a 2002 vykonávali funkci přísedícího víc než jednou ročně, tedy v rozporu se zákonem o přísedících. V průběhu řízení docházelo také k četným změnám právního zástupce stěžovatele. Námitky stěžovatele byly odmítnuty a soud jej v dubnu 2003 uznal vinným a uložil mu trest odnětí svobody v délce 22 let. Stěžovatel podal několik neúspěšných stížností také na advokátní komoru. V červnu 2009 nejvyšší soud zrušil odsuzující rozsudek a nařídil obnovu řízení s odkazem na nesrovnalosti v účasti přísedících v řízení v předmetné době. Prezidium nejvyššího soudu shledalo, že řízení, v němž byl odsuzující rozsudek vydán, nenaplnilo požadavky kladené na zákonného soudce, jelikož přísedící v předmetné době vůbec nebyli na seznamu přísedících.

Obnovené řízení probíhalo od října 2010 do února 2011. V jeho průběhu došlo opět k několika změnám v osobě právního zástupce stěžovatele. Řízení bylo

ukončeno vydáním odsuzujícího rozsudku s trestem odnětí svobody v délce 19 let a 6 měsíců.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K tvrzenému porušení článku 13 Úmluvy

Stěžovatel v první řadě namítal, že neměl k dispozici účinný právní prostředek nápravy, kterým by se mohl domoci ukončení zbavení svobody v podmínkách nevyhovujících požadavkům článku 3 Úmluvy a přiznání náhrady za utrpěnou újmu. Soud odkázal na pilotní rozsudek ve věci ruských vazebních věznic *Ananyev a ostatní proti Rusku* (č. 42525/07 a 60800/08, rozsudek ze dne 10. ledna 2012), v němž provedl podrobnou analýzu účinnosti jednotlivých prostředků nápravy špatných podmínek ve vazbě, které existují v ruském právu, a dospěl k závěru, že žádný z těchto prostředků nápravy nesplňuje podmínky článku 13 Úmluvy. V projednávané věci Soud neshledal důvod se od tohoto závěru odchýlit, a proto konstatoval porušení článku 13 Úmluvy.

b) K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy

Co se týče samotného nelidského a ponižujícího zacházení, Soud konstatoval, že vláda nepředložila žádné dokumenty vztahující se k době, kdy byl stěžovatel ve vazbě. K této skutečnosti je dle Soudu při posouzení důvodnosti stěžovatelovy námítky náležitě přihlídnout. Dále Soud konstatoval, že i z dokumentů, které se vztahují k pozdější době, vyplývá, že na stěžovatele v cele připadalo jen 2 m² osobního prostoru. Soud vzal též za prokázané, že stěžovatel v cele nedisponoval vlastním lůžkem, musel konzumovat jídlo i vykonávat potřebu v cele, přičemž toaleta byla oddělena jen z jedné strany přepážkou o výšce 1,5 metru a mimo celu mohl strávit jen hodinu denně. V těchto podmínkách stěžovatel žil značnou dobu. Byl proto vystaven nelidskému a ponižujícímu zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

c) K tvrzenému porušení čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy

Stěžovatel dále tvrdil, že uložením trestu rozsudkem z dubna 2003 soudem, který byl ustaven v rozporu se zákonem, došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy a k zbavení jeho svobody v rozporu s řízením stanoveným zákonem.

Soud konstatoval, že státní orgány uznaly porušení práva stěžovatele na zákonného soudce, když nařídily obnovení procesu, nicméně stěžovateli neposkytly adekvátní a včasné odškodnění či jinou vhodnou náhradu; samotné znovuotevření řízení se dle Soudu nedá pokládat za dostačující a nezabavuje stěžovatele postavení oběti (srov. *Saklunovskiy proti Rusku*, č. 21272/03, rozsudek velkého senátu ze dne 2. listopadu 2010). Stěžovatel v danou dobu vykonal již více než 6 let z trestu odnětí svobody, a utrpěl tak značný zásah do svého práva na svobodu.

V meritu věci Soud připomněl, že zbavení svobody je zásadně zákonné, pokud je stanoveno rozhodnutím

soudu, přičemž pozdější konstatování soudy vyšších instancí, že toto rozhodnutí bylo založeno na nesprávném skutkovém nebo právním posouzení, ještě nečiní zbavení svobody nezákonným (srov. *Benham proti Spojenému království*, č. 19380/92, rozsudek ze dne 10. června 1996). V rozporu s článkem 5 Úmluvy by takové zbavení svobody bylo jen v případě, že by nedostatky v rozhodnutí soudu ukládajícím trest znamenaly závažný a zjevný rozpor s právem (srov. *Mooren proti Německu*, č. 11364/03, rozsudek velkého senátu ze dne 9. července 2009).

V projednávaném případě bylo složení soudu, který stěžovateli uložil trest odnětí svobody, v rozporu se zákonem. Nejednalo se tedy o soud zřízený zákonem. Jeho rozhodnutí tedy dle Soudu bylo stiženo závažnou a zjevnou vadou a zbavení svobody vykonané na základě tohoto rozhodnutí bylo v rozporu s požadavky čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy.

d) K tvrzenému porušení článku 6 Úmluvy

Stěžovatel poukazoval též na porušení požadavku na zákonného soudce a na neúčinnost poskytnuté právní pomoci. Soud konstatoval, že k namítaným porušením v původním řízení došlo, avšak tyto nedostatky byly napraveny v obnoveném řízení. K porušení článku 6 Úmluvy proto v případě stěžovatele nedošlo.

e) K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Stěžovatel konečně namítal, že jeho korespondence byla rutinně monitorována. Soud připomněl, že jistá úroveň kontroly korespondence vězňů je legitimní a sama o sobě není v rozporu s Úmluvou. Článek 8 Úmluvy nicméně kontrole korespondence vězňů klade určité meze. Je třeba zohlednit, že právo psát a dostávat dopisy někdy pro vězně představuje jedinou možnost kontaktu s vnějším světem. Kontrola korespondence s právním zástupcem ohledně probíhajícího či zamýšleného soudního řízení je zcela nepřijatelná.

V projednávaném případě byla veškerá korespondence monitorována, přičemž výkon této kontroly nebyl nijak omezený, a to ani časově, ani druhově. Neexistovala navíc možnost nezávislého přezkumu rozsahu a délky trvání monitorování. Jelikož kontrola stěžovatelovy korespondence nebyla spojena s žádným trestním řízením, bylo dle Soudu pochybné, že by mohla sledovat legitimní cíl předcházení zločinnosti a nepokojům. Dle Soudu pro časově neomezenou a rutinní kontrolu korespondence v případě stěžovatele neexistovalo odůvodnění – stěžovatel se ve vězení nepouštěl žádného protiprávního jednání, ani nebyl spojen s žádným běžícím trestním řízením. Soud proto uzavřel, že ruský právní řád, který takový rozsah kontroly umožňoval, stěžovateli neposkytoval záruky proti svévolným zásahům do jeho práva na respektování korespondence ze strany vězeňských orgánů. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

f) K porušení článku 34 Úmluvy

Soud konečně rozhodl, že otevřením a kontrolou dopisů, které stěžovatel adresoval Soudu a které od Soudu dostával, došlo k porušení článku 34 Úmluvy zaručujícího právo podat stížnost k Soudu.

(iii) Oddělené stanovisko

Soudce Dedov předložil k rozhodnutí částečně nesouhlasné stanovisko ve vztahu k závěru Soudu o porušení čl. 5 odst. 1. Zdůraznil, že Soud se odklonil od své ustálené judikatury, když konstatoval, že samotné rozhodnutí ve prospěch stěžovatele jej ještě nezabavuje postavení oběti. Soudce navíc připomněl, že výsledkem obnoveného řízení byl ohledně viny stejný závěr jako v trestním řízení z dubna 2003, nedošlo tedy k uvěznění nevinného. Stěžovateli byl navíc trest odnětí svobody v obnoveném řízení zkrácen, což dle něj představuje adekvátní náhradu.

Rozsudek ze dne 12. března 2013 ve věci č. 15351/03 – Zarzycki proti Polsku

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že nebylo porušeno právo stěžovatele, který má amputována obě předloktí, nebýt podroben ponižujícímu zacházení (článek 3 Úmluvy), když vyhodnotil podmínky jeho vazby a následného výkonu trestu odnětí svobody jako adekvátní jeho zdravotnímu postižení.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, který v důsledku nehody přišel o obě předloktí a byl uznán za zdravotně postiženého, jehož stav vyžaduje nutnou asistenci jiné osoby, byl v červnu 2002 vzat do vyšetřovací vazby pro podezření ze spáchání několika trestných činů. V průběhu vazby, která trvala do února 2003, byly opakovaně zamítnuty jeho žádosti o propuštění opřené o jeho postižení.

V průběhu pobytu ve věznicích stěžovatel opakovaně namítal, že podmínky nebyly přizpůsobeny jeho postižení a specifickým potřebám a vězeňský personál mu nevěnoval speciální péči. V době výkonu trestu mu vězeňská správa pomáhala vyřídit žádost o protézy. Stěžovatel odmítl základní, mechanické protézy. Vězeňská správa mu proto pomáhala s žádostí o biomechanické (kinetické) protézy, u nich však stěžovatel odmítl doplatit rozdíl ceny oproti mechanickým protézám. V červenci 2003 byl stěžovatel propuštěn z výkonu trestu, aby mohl vyhledat ortopedickou péči mimo vězeňský systém. Vnitrostátní soud přitom konstatoval, že ačkoli stěžovatelovo postižení jej nečiní nezpůsobilým pro pobyt ve vězení, přece jen mu působí určité obtíže. Na svobodě obdržel základní mechanické protézy a podstoupil nezbytnou fyzioterapii. Po uplynutí doby přerušení trestu se stěžovatel do vězení nevrátil, byl zadržen a předán zpět k výkonu trestu. V listopadu 2004 bylo shledáno, že stav stěžovatele nevyžaduje další rehabilitaci a trénink. Se základními

mechanickými protézami je schopný zvládat jednoduché každodenní úkony. Tyto protézy nicméně neumožňují jemnější manipulaci, která je nezbytná např. při mytí, oblékání malých částí oděvu, holení nebo použití toalety. V dubnu 2005 vězeňský lékař vydal dvě lékařské zprávy, podle nichž stěžovatel vzhledem k povaze jeho postižení nemůže mít ve vězení zajištěnou odpovídající péči a léčbu. Následné prověřování jeho zdravotního stavu bylo uzavřeno tak, že stěžovatelovo postižení nevyžaduje lékařskou péči, nicméně vyžaduje každodenní asistenci jiné osoby. Stěžovatel byl přesto shledán způsobilým k pobytu ve vězení, protože se svému postižení velmi dobře přizpůsobil.

Stěžovatel v průběhu svého zadržení a následného výkonu trestu odnětí svobody opakovaně marně podával stížnosti vězeňské správě i soudní žaloby, ve kterých poukazoval na to, že s ohledem na své postižení nemůže být vězněn, ledaže mu bude poskytnuta speciální péče.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 3 Úmluvy

K tomu, aby bylo možné podřadit špatné zacházení pod článek 3 Úmluvy, musí dosáhnout určité minimální závažnosti, jež je relativní a závisí na okolnostech konkrétního případu, jako je trvání špatného zacházení, jeho fyzické a psychické důsledky, v některých případech pak pohlaví, věk a zdravotní stav oběti (viz mezi jinými *Kudła proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. října 2000, § 91; *Price proti Spojenému království*, č. 33394/96, rozsudek ze dne 10. července 2001, § 24; a *Enea proti Itálii*, č. 74912/01, rozsudek velkého senátu ze dne 17. září 2009, § 55). Soud považuje určité zacházení za ponižující, jestliže vzbuzuje v oběti pocity strachu, úzkosti a méněcennosti, které jsou způsobitelné ji ponížít a přesahují míru utrpení a ponížení nevyhnutelně spojenou s předmětnou formou legitimního zacházení nebo trestu. Ačkoli z článku 3 nevyplývá povinnost státních orgánů propustit nemocného vězně, i když je obtížně léčitelný, nebo ho umístit do civilní nemocnice, je povinností státu zajistit, aby osoby byly drženy v podmínkách slučitelných s lidskou důstojností, aby jim způsob výkonu trestu nepůsobil úzkost a strádání překračující nevyhnutelnou úroveň utrpení spojeného s odnětím svobody a aby praktické potřeby, zdraví a prospěch vězňů bylo zajištěno odpovídajícím způsobem (viz *Kudła*, citováno výše, § 92-94). Pokud se státní orgány rozhodnout uvěznit osobu se zdravotním postižením, měly by jí zajistit péči a podmínky odpovídající jejím zvláštním potřebám (viz *Price*, citováno výše, § 30, a *Farbtuhs proti Lotyšsku*, č. 4672/02, rozsudek ze dne 2. prosince 2004, § 56). Soud při hodnocení slučitelnosti zbavení svobody se zdravotním stavem dotčeného musí zvážit tři faktory, jimiž jsou : (a) zdravotní stav, (b) kvalita poskytované péče a (c) otázka, zda má být dotčený dále zbaven svobody vzhledem k jeho zdra-

votnímu stavu. Soud již rozhodl, že uvěznění osob trpících vážným zdravotním postižením v podmínkách nevyhovujících jejich zdravotnímu stavu nebo jejich ponechání napospas pomoci spoluvězňů, pokud si chtějí ulevit, umýt se, obléci nebo svléci se, ústí v ponižující zacházení (viz *Price*, citováno výše, § 30, *Engel proti Maďarsku*, č. 46857/06, rozsudek ze dne 20. května 2010, § 27-30; a *Vincent proti Francii*, č. 6253/03, rozsudek ze dne 24. října 2006, § 94-103).

V projednávané věci byl stěžovatel uznán za osobu vyžadující asistenci s tím, že není soběstačný a způsobilý pobytu ve vězení, i když mechanické protézy zvýšily jeho samostatnost. Přesto podle lékařů nemohl ve vězení dosáhnout adekvátní péče kvůli povaze svého postižení.

V prvním období přijaly příslušné orgány určitá opatření k zajištění péče odpovídající stěžovatelovým specifickým potřebám. Byl zvážen jeho převoz do specializovaného zdravotnického zařízení, avšak ukázalo se, že není potřeba lékařské péče, ale určitých úlev či zvýhodnění v rámci pobytu ve vězení (mohl se sprchovat šestkrát týdně, byl vyňat z obvyklých denních povinností, jako je úklid cely, a byly mu povoleny delší a častější rodinné návštěvy). Navíc orgány stěžovateli aktivně pomáhaly při snaze získat mechanické a později biomechanické protézy. Když se ukázalo, že navzdory jejich úsilí nebude moci stěžovatel získat biomechanické protézy, byl dočasně propuštěn z výkonu trestu, aby si mohl zajistit ortopedickou péči mimo vězeňský systém.

Během druhého pobytu ve vězení používal stěžovatel mechanické protézy, které mu umožnily zvládnout některé potřebné denní úkony, ne však všechny. Vězeňská správa však zajistila fyzioterapeuta, jehož pomoc však stěžovatel bez upřesnění důvodu odmítl.

Během obou pobytů ve věznici zajistila vězeňská správa pomoc stěžovateli prostřednictvím jeho spoluvězňů. Dle Soudu není možné říci, že stát rezignoval na svůj závazek zajistit stěžovateli odpovídající péči a ponechal jej zcela napospas dobré vůli jeho spoluvězňů (viz naproti tomu *D. G. proti Polsku*, č. 45705/07, rozsudek ze dne 12. února 2013, § 45).

Stěžovatelův stav také nevyžadoval specializovanou péči, pro kterou by byl nutný ošetřovatelský výcvik. Stěžovatel byl z větší části soběstačný, zejména poté, co obdržel protézy; nutná pomoc byla omezena na mytí a oblékání vyžadující jemnější manipulaci.

Soud sice opakovaně kritizoval systém zajištění pomoci při rutinních úkonech osobám se zdravotním postižením prostřednictvím spoluvězňů, i když tak činili dobrovolně a či jen ojediněle z důvodu uzavření vězeňské ošetrovny (viz *Farbutuhs proti Lotyšsku*, citovaný výše, § 60), avšak v projednávané věci jej zvláštní okolnosti vedly k jinému závěru.

Dle Soudu též umožněním stěžovateli sprchovat se šestkrát týdně vězeňské orgány adekvátně reagovaly

na jeho speciální potřeby, zejména zajištění hygieny po použití toalety (srov., *a contrario*, *Price proti Spojenému království*, citovaný výše, § 28 – 30; a *Melnītis proti Lotyšsku*, č. 30779/05, rozsudek ze dne 28. února 2012, § 75).

Ke stěžovatelově námitce, že státní orgány selhaly při zajištění protéz, Soud podotkl, že příslušné orgány aktivně pomáhaly stěžovateli s jeho žádostmi o zajištění nejprve mechanických a poté biomechanických protéz. Pokud stěžovatel namítal, že biomechanické protézy nejsou zcela hrazeny ze zdravotního pojištění, nejedná se o systémovou vadu zdravotního pojištění při zajišťování ortopedické či protetické péče vězňům bez jakýchkoli finančních prostředků. Podle polského práva totiž každý pacient žádající biomechanické protézy obdrží pouze limitovaný příspěvek a zbylou částku musí uhradit ze svých zdrojů. Stát tedy neporušil článek 3 Úmluvy tím, že stěžovateli nezajistil plnou úhradu biomechanických protéz.

Podle Soudu vězeňská správa postupovala vůči stěžovateli proaktivně a zjistila mu pravidelnou asistenci odpovídající jeho zvláštním potřebám. Stěžovatel tedy nebyl vystaven zacházení, které by překročilo mez závažnosti k tomu, aby bylo považováno za ponižující. K porušení článku 3 Úmluvy proto nedošlo.

(iii) Oddělená stanoviska

K rozsudku připojily oddělená stanoviska soudkyně Ziemele a Kalaydjieva, které nesouhlasily s hodnocením, že systém, ve kterém je stěžovateli zajištěna pro něj nezbytná asistence prostřednictvím jeho spoluvězňů, je odpovídajícím opatřením s ohledem na jeho zdravotní postižení. Obě soudkyně neshledaly v daném případě takové skutkové okolnosti, které by jej odlišily od případu *Farbutuhs proti Lotyšsku*, ve kterém Soud konstatoval, že ani asistence zajišťovaná spoluvězni na bázi dobrovolnosti není dostatečným zajištěním péče tak, aby nebylo možno shledat porušení článku 3 Úmluvy

VYHOŠŤOVÁNÍ

Rozsudek ze dne 29. ledna 2013 ve věci č. 60367/10 – S. H. H. proti Spojenému království

Senát čtvrté sekce Soudu většinou čtyř hlasů proti třem shledal, že vyhoštěním stěžovatele, vážně zdravotně postižené osoby, do Afghánistánu by nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, afghánský státní příslušník, byl těžce zraněn během raketového útoku v roce 2006, kdy kvůli několika amputacím zůstal invalidní (měl amputovanou dolní část levé nohy a penis, vážně poraněnou pravou ruku a trpěl depresemi). Do Spojeného království přicestoval v srpnu 2010. Následně zažádal o udělení

azyly. Britské orgány však považovaly stěžovatelova tvrzení za neopodstatněná a jeho žádost o azyl zamítly.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 3 Úmluvy

Soud připomněl, že vyhoštění se může dostat do rozporu s článkem 3 Úmluvy, pakliže existují závažné důvody, na jejichž základě lze mít za to, že by daná osoba v cílovém státě čelila skutečnému nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy (srov. zejm. *Saadi proti Itálii*, č. 37201/06, rozsudek velkého senátu ze dne 28. února 2008). Samotná možnost špatného zacházení z důvodu nestabilní situace v určité zemi nicméně sama o sobě nezakládá porušení článku 3 Úmluvy. Byť Soud nevyločil, že situace všeobecného násilí může být natolik závažná, že jakékoli vyhoštění do této země by bylo v rozporu s článkem 3, taková situace však může nastat jen v těch nejextrémnějších případech (srov. *NA. proti Spojenému království*, č. 25904/07, rozsudek ze dne 17. července 2008). Článek 3 Úmluvy rovněž státům neukládá povinnost vyrovnat rozdíly v dostupnosti lékařské péče v jednotlivých státech tím, že by byly nuceny poskytovat všem nezákonným přistěhovalcům bezplatnou a neomezenou lékařskou péči. I v tomto případě by nicméně za velmi výjimečných okolností, kdy by humanitární důvody stojící proti vyhoštění byly velmi naléhavé, mohlo vyhoštění vést k porušení článku 3 Úmluvy (srov. *N. proti Spojenému království*, č. 26565/05, rozsudek velkého senátu ze dne 27. května 2008).

V projednávané věci stěžovatel před Soudem nenámítal, že by jej navrácení do Afghánistánu vystavilo nebezpečí úmyslného týrání ze strany jiných subjektů ani že úroveň násilí v Afghánistánu by byla tak vysoká, že by měla za následek porušení článku 3 Úmluvy. Tvrdil ovšem, že z důvodu svého zdravotního postižení je ve zvláště zranitelném postavení a čelí tak s ohledem na probíhající ozbrojený konflikt v Afghánistánu zvýšenému riziku dalšího zranění či smrti. Dále namítal, že jelikož v Afghánistánu nemá žádné rodinné zázemí, byl by z důvodu svého zdravotního postižení vystaven takovým životním podmínkám a diskriminaci, které by byly v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

K první stěžovatelově námitce Soud uvedl, že z žádných dostupných zpráv nevyplývá, že by osoby se zdravotním postižením byly v Afghánistánu vystaveny vyššímu riziku násilí. Ani stěžovatel nepředložil žádný takový důkaz. Soud proto uzavřel, že toto stěžovatelovo tvrzení je jen spekulativní.

K předvídatelnému zhoršení stěžovatelových životních podmínek Soud uvedl, že stěžovatel nikdy nezdůvodnil, proč by v případě svého vyhoštění nebyl schopen navázat kontakt se svými dvěma sestrami žijícími v Afghánistánu. Z toho důvodu nebylo možné přijmout stěžovatelovo tvrzení, že by v případě navrácení

cení zůstal bez jakékoli podpory. V tomto ohledu Soud považoval za významné, že stěžovateli se dostávalo jak lékařské péče, tak náležité podpory po čtyři roky, které ve vlasti po nehodě strávil, než odcestoval do Spojeného království. Ve světle důkazů navrhovaných stěžovatelem nebylo možné dovodit, že by se jeho zdravotní stav od té doby zhoršil nebo že by podmínky, ve kterých by žil po návratu, byly horší než podmínky, ve kterých žil před odjezdem. Přestože Soud uznal, že kvalita života stěžovatele by byla po návratu negativně ovlivněna, tato skutečnost sama o sobě nemůže být rozhodující. Konečně, ani ve světle Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením nelze dle Soudu dospět k závěru, že by práva závažnosti stanovená článkem 3 Úmluvy byl v projednávaném případě překročen.

Jelikož tedy v projednávaném případě neexistují velmi výjimečné okolnosti, které jsou dle judikatury Soudu nezbytné k tomu, aby z humanitárních důvodů vyhoštění nebylo možné, nebylo by případné vyhoštění stěžovatele do Afghánistánu v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

(iii) Oddělená stanoviska

Soudci Ziemele, David Thór Björgvinsson a De Gaetano sice souhlasili s tím, že zdravotní postižení samo o sobě nezakládá překážku vyhoštění z důvodu porušení článku 3 Úmluvy, nicméně dle jejich mínění je třeba zvažovat charakter konkrétního postižení, zejména zda dané osobě neznemožňuje usazení v zemi původu. Zpochybnili také, že by stěžovatel mohl využít podpory rodiny, jelikož obě jeho sestry jsou vdané a nic ve spise nenaznačuje, že by byly ochotné se o stěžovatele postarat. Podstatou stěžovatelova tvrzení bylo to, že kombinace jeho zdravotního postižení a absence rodinného a sociálního zázemí v Afghánistánu způsobuje, že jeho vyhoštění by bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Toto tvrzení nebylo na vnitrostátní úrovni řádně přezkoumáno, zejména nebylo zkoumáno, proč stěžovatel Afghánistán opustil, jelikož to mohlo být právě ze zdravotních důvodů a nedostatku podpory. Věc tedy dle nich měla především být náležitě přezkoumána britskými orgány, přičemž tyto byly povinny případ posoudit s náležitým zohledněním zdravotního postižení stěžovatele.

Rozsudek ze dne 28. března 2013 ve věci č. 2964/12 – I. K. proti Rakousku

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vyhoštěním stěžovatele do Ruska by došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatel, ruský státní příslušník čečenské národnosti, opustil Čečensko se svou matkou v dubnu 2004. Do Rakouska přicestovali v listopadu téhož roku a oba požádali o udělení azylu. V azylovém řízení tvrdili, že

jejich rodina byla pronásledována v Čečensku, protože otec stěžovatele, který byl zastřelen před jejich očima, pracoval pro tajnou službu bývalého prezidenta Čečenska a separatistického lídra A. Maskhadova. Stěžovatel byl navíc v Čečensku několikrát zadržen a údajně bit. V březnu 2007 byla jak jeho, tak žádost jeho matky o azyl zamítnuta jako neopodstatněná. Oba se proti tomuto rozhodnutí odvolali, avšak stěžovatel následně své odvolání stáhnul, což později vysvětlil tím, že mu byla poskytnuta špatná právní rada. V květnu 2009 příslušný soud odvolání matky stěžovatele vyhověl a na základě výše uvedených důvodů jí azyl udělil. V červnu 2009 podal stěžovatel novou žádost o azyl, v níž však neuvedl žádné nové skutečnosti. V lednu 2011 byla jeho žádost odmítnuta jako *res judicata*. Od června do července 2011 byl stěžovatel hospitalizován ve vídeňské nemocnici, protože trpěl depresemi, posttraumatickou stresovou poruchou a sklony k sebevraždě. Z důvodu, aby se stěžovatelův psychologický stav nadále zlepšoval, nemocnice doporučila nejen další farmakologickou a psychoterapeutickou léčbu, ale i nevyhoštění stěžovatele do Ruska. V lednu 2012 vydal Soud předběžné opatření zamezující vyhoštění stěžovatele do Ruské federace.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy

Soud zkraje zopakoval základní zásady posuzování stížnosti na poli článku 3 Úmluvy v případech vyhoštění (z poslední doby srov. např. *M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, a *Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii*, č. 27765/09, rozsudek velkého senátu ze dne 23. února 2012). K porušení článku 3 vyhošťujícím státem dochází tam, kde existují závažné důvody domnívat se, že dotyčné osobě, bude-li vyhoštěna, hrozí reálné nebezpečí špatného zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy.

Ke stěžovatelově věci Soud nejprve uvedl, že vnitrostátní orgány jsou v lepší pozici pro zhodnocení jim předložených tvrzení a důkazů, a proto Soud nemá důvod zpochybňovat posouzení věrohodnosti azylových důvodů matky stěžovatele, které byl azyl udělen. Stěžovatel navíc dodal lékařskou zprávu dokládající staré rány, které mu byly způsobené bitím. Soud zdůraznil, že nic nenasvědčuje tomu, že by se důvody jeho útěku ze země původu jakkoliv lišily od těch, které v azylovém řízení uváděla jeho matka, a že by snad stěžovateli hrozilo nižší riziko pronásledování v Rusku než jeho matce. Soud připomněl, že stěžovatel byl ve svých výpovědích v rámci jednotlivých azylových řízení konzistentní a že vnitrostátní orgány při jeho opětovné žádosti o udělení azylu nezohlednily úspěšné azylové řízení jeho matky. Na základě výše uvedeného Soud uzavřel, že v případě stěžovatele existuje silný náznak toho, že by mu při vyhoštění do Ruska

hrozilo reálné nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

Co se týče obecné bezpečnostní situace, Soud nejprve připomněl svoji rozsáhlou judikaturu týkající se shledaných porušení článků 2 a 3 Úmluvy týkajících se Čečenska (srov. např. *Imakayeva proti Rusku*, č. 7615/02, rozsudek ze dne 9. listopadu 2006, *Sambiyeva proti Rusku*, č. 20205/07, rozsudek ze dne 8. listopadu 2011 a další). I když zprávy z poslední doby poukazují na pokles aktivity ozbrojených skupin a obecné úrovně násilí v Čečensku v porovnání s Dagestánem, stále dochází ze strany jak skupin rebelů, tak vládních tajných služeb k pravidelnému porušování lidských práv, včetně únosů, zabíjení i bití. Zprávy dále poukazují na prostředí beztrestnosti, na nedostatek účinného vyšetřování případů špatného zacházení a na praxi odvetných akcí a kolektivního trestání příbuzných a údajných příznivců povstalců. Analyzované zprávy o lidských právech ve sledovaném regionu (především zpráva komisaře Rady Evropy pro lidská práva z jeho návštěvy Ruské federace z roku 2009, zprávy Ministerstva zahraniční USA o stavu lidských práv z roku 2009 a 2012, zprávy Amnesty International o Ruské federaci z roku 2009 a 2012, zpráva Human Rights Watch z roku 2012) podle Soudu nevyvracejí stěžovatelovy individuální obavy z pronásledování, pokud by byl navrácen do Ruska.

Z výše uvedených důvodů Soud shledal, že byla prokázána existence závažných důvodů domnívat se, stěžovateli v případě vyhoštění hrozí reálné nebezpečí špatného zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy.

Závěrem se Soud zabýval námitkou stěžovatele týkající se tvrzeného zhoršení psychologického stavu v případě, že by byl navrácen do Ruska. Soud se v této souvislosti opřel o zásady obsažené v rozsudku ve věci *N. proti Spojenému království* (č. 26565/05, rozsudek velkého senátu ze dne 27. května 2008, § 42-44). Ačkoliv Soud na základě dodaných lékařských zpráv uznal, že stěžovatel trpěl depresemi a posttraumatickou stresovou poruchou a lékaři doporučili pokračující léčbu, uvedl, že pouze za „velmi výjimečných okolností“ může vystávat otázka na poli článku 3 Úmluvy, pokud jde o přístup ke zdravotní péči v případech vyhoštění. Dodal, že o „velmi výjimečné okolnosti“ v případě psychologického stavu stěžovatele a jeho možného zhoršení ve státě původu nešlo.

Soud uzavřel, že byť důvody zdravotního rázu nebrání vyhoštění stěžovatele do Ruska, byla prokázána existence jiných závažných důvodů potvrzujících existenci skutečného a individuálního nebezpečí, že by stěžovatel byl v případě návratu do Ruska vystaven špatnému zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

VZDĚLÁVÁNÍ

Rozsudek ze dne 29. ledna 2013 ve věci č. 11146/11 – Horváth a Kiss proti Maďarsku

Senát druhé sekce jednomyslně rozhodl, že byl v důsledku umístění do zvláštní školy porušen zákaz diskriminace stěžovatelů ve spojení s právem právu na vzdělání (článek 14 Úmluvy ve spojení se článkem 2 Protokolu č. 1).

(i) Okolnosti případu

První stěžovatel zahájil školní docházku na základní škole praktické v roce 2001 na základě doporučení odborníků, kteří u něj diagnostikovali lehké mentální postižení. Vyšetření proběhlo na žádost mateřské školy, kterou stěžovatel v té době navštěvoval. Skládalo se z několika testů, včetně různých testů inteligence, které měly různorodé výsledky (IQ mezi 64 a 83). Rodiče stěžovatele byli informováni, že jejich dítě bude umístěno do zvláštní školy, a byli vyzváni k podpisu odborného posudku dříve, než došlo k vyšetření. Rodiče neměli možnost účastnit se diagnostického posuzování nebo následných vyšetření v dalších letech. Při vyšetření v roce 2007 si odborníci všimli stěžovatelových dobrých výsledků ve škole, přesto podpořili jeho setrvávání ve zvláštní škole.

Druhý stěžovatel začal školní docházku v běžné základní škole v roce 1999. Během prvního školního roku požádala škola o odborné vyšetření, které v roce 2000 ukázalo na lehké mentální postižení. IQ stěžovatele se pohybovalo v rozmezí 63 až 83 v závislosti na typu testu. Stěžovatel byl poté umístěn do základní školy praktické bez ohledu na námítky svých rodičů. Při následném vyšetření odborníci zjistili, že přes dobré školní výsledky je jeho analytické myšlení nedostatečně vyvinuto, a doporučili jeho setrvávání ve zvláštní škole.

Během letního tábora v roce 2005 byli stěžovatelé podrobeni řadě různých testů, přičemž nezávislí odborníci zjistili, že ani jeden z nich netrpí mentálním postižením a že se mohou účastnit výuky ve škole podle běžných osnov. Experti poznamenali, že diagnostické metody využívané ve školství by měly být přehodnoceny a že romské děti by byly schopny dosahovat v testech lepších výsledků, kdyby nebyly sestaveny pro děti náležející k etnické většině.

V listopadu 2006 podali stěžovatelé žalobu na náhradu škody proti skupině odborníků, okresnímu úřadu a zvláštní škole u okresního soudu, přičemž tvrdili, že došlo k porušení zásady rovného zacházení dle občanského zákoníku a zákona o veřejném vzdělávání. Tvrdili, že byli odborníky diskriminováni a špatně diagnostikováni, že v diagnostickém systému jsou chyby, systém nebere zřetel na sociální a kulturní zázemí romských dětí a že došlo k porušení příslušných norem, když jejich rodiče nebyli informováni o postupu

odborníků. Dále tvrdili, že příslušný správní orgán nezvládl účinně kontrolovat diagnostické odborníky a že si učitelé ve škole měli všimnout jejich normálních schopností.

V květnu 2009 dospěl okresní soud k závěru, že zacházení žalovaných se stěžovateli ve svém celku způsobilo porušení jejich práva na rovné zacházení a na vzdělání. Konkrétně panel odborníků pochybil při individuální identifikaci speciálních vzdělávacích potřeb stěžovatelů a činnost sociální služby, zajišťující umístování dětí, byla pozastavena kvůli restrukturalizaci a propouštění pracovníků. Oběma stěžovatelům byla přiznána náhrada škody. Panel odborníků odvolání nepodal.

V reakci na odvolání školy a okresního úřadu odvolací soud změnil prvoinstanční rozhodnutí v listopadu 2009 tak, že zamítl žalobu stěžovatelů proti těmto žalovaným. V srpnu 2010 nejvyšší soud potvrdil rozhodnutí odvolacího soudu o tom, že postup školy a okresního úřadu neporušil právo stěžovatelů na rovné zacházení. Nejvyšší soud nicméně uznal „systémové chyby v diagnostickém systému vedoucí k nesprávné diagnóze“ a shledal, že je odpovědností státu vytvořit „vhodná odborná pravidla, která zohledňují speciální nevhodnou situaci romských dětí“.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1

Soud předně podotkl, že romské děti byly ve zvláštní škole, kterou stěžovatelé navštěvovali, nadměrně zastoupeny a že byly v minulosti ve zvláštních školách v Maďarsku celkově nadměrně zastoupeny v důsledku systematicky nesprávného diagnostikování mentálního postižení. Proti tomuto tvrzení neprotestovala ani maďarská vláda. Na tuto situaci je třeba nahlížet v kontextu dlouhého období neodůvodněného umístování romských dětí do speciálních škol v Maďarsku i v ostatních evropských zemích.

Ačkoliv namítaný postup školských orgánů či diagnostické testy nebyly specificky cíleny na Romy a mohly mít stejný dopad i na jiné sociálně znevýhodněné skupiny, není zpochybněno, že rozdílné, potenciálně méně výhodné zacházení se vztahovalo nejčastěji na Romy. V projednávaném případě se tedy jedná o *prima facie* případ nepřímé diskriminace. Proto bylo na maďarské vládě, aby prokázala, že rozdíly v zacházení neměly žádný nepřiměřený poškozující dopad.

Soud připustil, že postup Maďarska k udržení speciálních škol byl motivován snahou nalézt řešení pro děti se zvláštními vzdělávacími potřebami. Uznal také, že maďarské orgány přijaly řadu opatření k zabránění nesprávného diagnostikování při umístování dětí do škol. Soud nicméně sdílí postoj dalších orgánů Rady Evropy ohledně nižší úrovně osnov ve speciálních školách a segregace, kterou tento systém způsobil.

Zpráva o Maďarsku publikovaná Evropskou komisí proti rasismu a intoleranci z roku 2009 potvrdila, že většina dětí s lehkým mentálním postižením by mohla být jednoduše zapojena do obecných škol, je však stále nesprávně diagnostikována kvůli kulturním rozdílům. Jakmile byly děti jednou takto nesprávně umístěny, je již nepravděpodobné, že by se dostaly ze systému zvláštního školství.

Soud dále konstatoval, že s ohledem na uznané nedostatky, ke kterým v minulosti docházelo při umísťování dětí mimo hlavní vzdělávací proud, má stát specifický pozitivní závazek odstranit pokračování minulé diskriminace či diskriminačních praktik zamaskovaných v údajně neutrálních diagnostických testech.

Jelikož stěžovatelé neuvedli své námitky ohledně tvrzených systémových problémů při zaujatém testování před maďarskými soudy, Soud tuto část stížnosti odmítl. Uvedl nicméně, že stát musí prokázat, že testy a jejich používání byly způsobilé spravedlivě a objektivně určit školní a mentální schopnosti stěžovatelů. V projednávané věci byly testy používané ke zjištění studijních schopností stěžovatelů kontroverzní a jsou předmětem pokračující vědecké debaty. Soud za znepokojující považoval především to, že maďarské orgány stanovily hranici mentálního postižení na IQ 86, tedy podstatně výše, než je hranice IQ 70 určená Světovou zdravotnickou organizací.

Soud dále dospěl k závěru, že v projednávaném případě nebylo testování stěžovatelů doprovázeno dostatečnými zárukami proti nesprávné diagnóze, což se přičítá pozitivním závazkům státu, kde existuje dlouhá historie diskriminace dětí náležejících k národnostní menšině. Z vyjádření vlády a závěru nezávislých expertů vyplývá, že existuje přinejmenším riziko, že některé použité testy nejsou kulturně neutrální. Prvoinstanční soud v případě stěžovatelů shledal, že panel odborníků při individualizaci jejich diagnózy a specifikaci povahy jejich speciálních vzdělávacích potřeb pochybil. Tento závěr nebyl rozporován ani v odvolacím řízení. Kromě toho i maďarské soudy uznaly nedostatky diagnostického systému. Testy proto nemohou být v projednávaném případě dostatečným vysvětlením namítaného zacházení.

Okolnosti projednávaných případů ukazují, že právní úprava vzdělávání nebyla u romských dětí s údajným lehkým mentálním postižením doprovázena příslušnými zárukami, které by zabezpečily jejich speciální potřeby jako členů znevýhodněné skupiny. Výsledkem byla jejich izolace od širší populace žáků, přičemž se jim dostalo vzdělání nižší úrovně než na běžné základní škole, které pravděpodobně nezajistilo jejich osobnostní rozvoj a které jim nepomohlo rozvinout dovednosti k usnadnění jejich života mezi většinovou populací.

Jelikož tedy bylo prokázáno, že příslušná právní úprava měla neúměrné poškozující účinky na romskou populaci a stát nedostal svým pozitivním závaz-

kům zajistit záruky proti nesprávným diagnózám a nesprávnému umístění stěžovatelů, kteří jsou příslušníky romského etnika, má Soud zato, že i stěžovatelé osobně byli nezbytně obětmi diskriminačního zacházení. Došlo proto k porušení článku 2 Protokolu č. 1 ve spojení s článkem 14 Úmluvy ve vztahu k oběma stěžovatelům.

ZDRAVOTNICTVÍ

Rozsudek ze dne 15. ledna 2013 ve věci č. 8759/05 - Csoma proti Rumunsku

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že závažnými pochybeními při léčbě, zejména provedením zákroku bez obdržení informovaného souhlasu stěžovatelky, která byla v důsledku zákroku bezprostředně ohrožena na životě a trvale ztratila reprodukční schopnost, a následným neúčinným přezkumem její věci, došlo k porušení jejího práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelce, povoláním zdravotní sestře, bylo doporučeno podstoupit interrupci, neboť lékařská vyšetření prokázala, že plod trpí vodnatelností mozku (hydrocephalus). V květnu 2002 byla stěžovatelka přijata do městské nemocnice v Covasně, kde jí byly podány léky vyvolávající umělý potrat. Druhého dne kolem půlnoci se stěžovatelce náhle zvýšila teplota doprovázená značným tělesným chvěním. V ranních hodinách, zatímco byla stěžovatelka stále na lůžku, a tedy nikoliv převezena na operační sál, došlo k náhlému vypuzení plodu. Stěžovatelka počala silně krvácet. Ani přes dvojí provedení kyretáže (částečného odstranění děložní sliznice výškrabem) krvácení neustávalo. Naopak bylo zjištěno, že stěžovatelka trpí tzv. diseminovanou intravaskulární koagulopatií (vznik mnohačetných krevních sraženin v cévách). Jelikož městská nemocnice nebyla pro tyto situace náležitě vybavena, bylo rozhodnuto o okamžitém převozu pacientky do krajské nemocnice v Sfântu Gheorghe. Tamní lékaři byli s ohledem na bezprostřední ohrožení života stěžovatelky nuceni provést její celkovou hysterektomii (odstranění dělohy).

Stěžovatelka v přesvědčení, že došlo k závažným pochybením v průběhu její léčby, podala stížnost ke krajskému sdružení lékařů. Lékař pověřený přezkumem postupu a vypracováním odborného stanoviska ve vztahu k léčbě stěžovatelky dospěl k závěru, že až na drobná pochybení procedurální povahy (chybějící podpis stěžovatelky na formuláři zachycujícím informovaný souhlas pacientky se zákrokem, chybějící záznam výsledků laboratorních testů) nedošlo k nedbalostnímu pochybení ošetřujícího lékaře.

Stěžovatelka podala též trestní oznámení pro těžké ublížení na zdraví a nedbalostní jednání ošetřujícího lékaře, v němž uplatnila rovněž nárok na poskytnutí náhrady za vzniklou nemajetkovou újmu. Vyšetřovatel si vyžádal vypracování znaleckých posudků z oboru zdravotnictví od Krajského forenzního oddělení v Covasně a od krajské nemocnice. K námitkám a dotazům vzneseným stěžovatelkou znalci uvedli, že ve zdravotnické dokumentaci pacientky chybí: (a) podklady, na základě kterých lze s jistotou určit, zda plod trpěl vodnatostí mozku; (b) protokol podepsaný dvěma odbornými lékaři a ředitelem nemocnice, který musí být pořízen v případě interrupce po 14. týdnu těhotenství; (c) předem daný, písemný a plně informovaný souhlas pacientky s provedením zákroku; (d) záznamy o výsledcích laboratorních testů. Přesto oba posudky shodně uzavřely, že ošetřující lékař se v daném případě nedopustil ani z nedbalosti jakéhokoliv zásadního pochybení, ačkoliv v daném případě pacientka nebyla informována o charakteru navrženého zákroku, jeho možných následcích a nebyl obdržen její výslovný písemný souhlas s podstupením zákroku. S odkazem na závěry uvedených posudků se příslušný státní zástupce rozhodl trestní stíhání vůči ošetřujícímu lékaři nezahájit.

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy

Soud předně připomněl stěžejní zásady týkající se otázky odpovědnosti státu za odborné pochybení lékařů na poli článků 2 a 8 Úmluvy (srov. *Trocellier proti Francii*, č. 75725/01, rozhodnutí ze dne 5. října 2006, § 4). Dle Soudu je stát v první řadě povinen zajistit, že veřejná i soukromá zdravotnická zařízení přijmou náležitá opatření k ochraně životů svých pacientů. Dále Soud podtrhl význam práva jednotlivce na přístup k informacím, jejichž znalost je nezbytná k odpovědnému posouzení rizik podstupované léčby či zákroku. Z tohoto práva Soud dovozuje povinnost státu přijmout nezbytný právní rámec, který zajistí, že lékaři vždy zváží předvídatelné následky plánovaného zákroku pro fyzickou integritu pacienta a že pacienti budou předem o těchto následcích informováni, a to takovým způsobem a v takové formě, aby mohli následně vyjádřit svůj informovaný souhlas s provedením zákroku. Pokud by tedy nastal následek, o jehož riziku nebyl pacient předem informován, ačkoliv jeho vznik byl předvídatelný, může vyvstat přímá odpovědnost daného smluvního státu Úmluvy za porušení pozitivního závazku tuto informaci poskytnout (srov. např. *Vo proti Francii*, č. 53924/00, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2004, § 89). Konečně, v oblasti lékařských nedbalostí stát splní svůj pozitivní závazek zajistit účinný soudní systém, pokud jeho právní řád poskytuje obětem přístup k občanskoprávnímu řízení, případně k řízení disciplinární povahy, v nichž může být rozhodnuto o odpovědnosti lékařského per-

sonálu a přiznáno odškodnění v odpovídající výši (srov. např. *Calvelli a Ciglio proti Itálii*, č. 32967/96, rozsudek velkého senátu ze dne 17. ledna 2002, § 48-51).

V projednávaném případě Soud konstatoval, že v důsledku lékařského zákroku provedeného ve státním zdravotnickém zařízení byla stěžovatelka přímo ohrožena na životě a po zbytek života ztratila schopnost počít potomka. Dle mínění Soudu tedy nemůže být pochyb o tom, že došlo k zásahu do jejího práva na respektování soukromého života.

Jelikož stěžovatelka netvrdila, že k zásahu došlo úmyslně, ale poukazovala na nedbalost lékaře a na následný tvrzený neadekvátní postup státních orgánů, je úkolem Soudu ozřejmit, zda žalovaný stát dostal svým pozitivním závazkům plynoucím z článku 8 Úmluvy. Soud předně poznamenal, že všechny znalecké posudky zmiňují, že informovaný souhlas stěžovatelky k předmětnému zákroku nebyl udělen a že tato nebyla podrobena standardní předoperační kontrole. V této souvislosti Soud připomněl, že jde-li o zásah do tělesné integrity jednotlivce, je nutno existenci předem daného informovaného souhlasu s provedením zákroku přikládat mimořádný význam. Argument vlády, že stěžovatelka jako zdravotní sestra byla obeznámena s povahou zákroku, jeho alternativami, riziky a možnými následky, a proto nebylo nezbytné ji o těchto skutečnostech opětovně informovat standardním způsobem, Soud odmítl. Rovněž podotkl, že ačkoliv potřeba potratu v dané situaci byla nesporná, neznamená to, že bylo nezbytné jej provést bezodkladně. Ošetřující lékař měl tedy dostatek času, aby stěžovatelku řádně informoval, provedl všechny potřebné předoperační testy a uvážil, zda zdravotnické zařízení disponuje vybavením potřebným k odvrácení případných komplikací.

Dále se Soud zabýval otázkou, zda měla stěžovatelka k dispozici právní prostředky nápravy způsobilé poskytnout jí odpovídající náhradu za újmu, kterou utrpěla v důsledku zákroku. Stěžovatelka podala trestní oznámení, k němuž připojila rovněž žádost o náhradu nemajetkové újmy. Jelikož trestní řízení mohlo vyústit v přiznání náhrady, je tento prostředek dle Soudu v daném kontextu vhodný, a Soud se tedy zaměřil na posouzení způsobu, jakým bylo vyšetřování vedeno. Za neakceptovatelný označil přístup, kdy státní zástupce věc odložil jen na podkladě závěrů dvou znaleckých posudků, jejichž vypracování zadal, které konstatovaly, že v daném případě nebylo shledáno žádné pochybení ošetřujícího lékaře, aniž vzal do úvahy závěry dalších dvou znaleckých posudků, které měl k dispozici a které dospěly k opačným závěrům. Státní zástupce se též nevypořádal s relevantními a významnými aspekty případu, na něž upozornila stěžovatelka (zejména s otázkou urgentnosti provedení zákroku).

K námitce vlády, že stěžovatelka nevyčerpala všechny účinné vnitrostátní prostředky nápravy, neboť nepo-

dala občanskoprávní žalobu proti ošetřujícímu lékaři a dotyčné nemocnici, Soud podotkl, že tento požadavek by byl za daných okolností, kdy se stěžovatelka neúspěšně domáhala náhrady trestním oznámením a účinnost občanskoprávního řízení byla v předmětné době v praxi spíše nejistá, nepřiměřená.

Soud tedy uzavřel, že stěžovatelka nebyla řádně informována o rizicích zákroku, jemuž byla podrobena a v jehož důsledku došlo k zásahu do jejího práva na respektování soukromého života. Vnitrostátní právní systém navíc neposkytoval stěžovatelce dostupné a účinné prostředky, jimiž by se mohla domoci náhrady za porušení svého práva. Z obou důvodů tedy došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

SLOVO ZÁVĚREM

Jelikož informace, které ve Zpravodajích nalézáte, jsou z pracovních a technických důvodů přinášeny s určitým, byť nikoli významným zpožděním, dovolte závěrem pár slov o nejčerstvější rozhodovací činnosti Soudu, která zároveň přijmete jako pozvání k dalšímu číslu Zpravodaje, který bude mapovat období duben-červen 2013 a vyjde v druhé polovině září 2013.

Ve vztahu k **České republice** Soud v daném období nebyl příliš aktivní, naopak, vydal pouze tři rozsudky a sedm rozhodnutí.

Šest rozhodnutí se týkalo zastavení řízení o stížnostech, v nichž byla především namítána nepřiměřená délka řízení, v důsledku smírného urovnání či jednostranného prohlášení vlády.

Bližší informace v příštím Zpravodaji naleznete o zajímavém rozhodnutí *Melich a Beck proti České republice* (č. 18136/11, 4. června 2013), ve kterém Soud posuzoval námitku stěžovatelů, že v trestním řízení, které bylo obnoveno po *rozsudku Soudu v jejich věci* (č. 35450/04, 24. července 2008), nebyly nedostatky, které Soud v rozsudku identifikoval, napraveny.

Ze tří rozsudků, které Soud proti České republice v daném období vydal, zmíníme rozsudek *Rohlena proti České republice* (č. 59552/08, 18. dubna 2013). V něm Soud rozhodl, že použitím institutu pokračování v trestném činu při změně trestního zákona nebyl porušen zákaz zpětné účinnosti trestního zákona v neprospěch obviněného. Informovat též budeme o rozsudku *Lavrechov proti České republice* (č. 57404/08, 20. června 2013) týkajícím se propadnutí vazební kauce ve výši 10 mil. Kč, ačkoli byl stěžovatel zproštěn obžaloby; Soud tu porušení práva pokojně užívat majetek neshledal. Posledním rozsudkem je toliko revize rozsudku *Eremiášová a Pechová proti České republice* (č. 23944/04, 16. února 2012), ke které Soud přistoupil, jelikož druhá stěžovatelka zemřela ještě během řízení před Soudem; její stížnost byla proto vyškrtuta. Tento případ již blíže příště zmíněn nebude.

Co zajímavého přinesla ve druhém čtvrtletí judikatura Soudu ve vztahu k **dalším státům Rady Evropy**? Za pozornost nepochybně stojí rozsudek *Tymoshenko proti Ukrajině* (č. 49872/11, 30. dubna 2013). Jak jsme zmiňovali v úvodním slovu k prvnímu Zpravodaji, na Soud se obrací s Úmluvou

v ruce, a často důvodně, i dříve mocní předsedové vlád. Tento rozsudek, ve kterém Soud posuzoval mj. podmínky vazby a důvody jejího uvalení na bývalou ukrajinskou premiérku, je toho názorným příkladem. Druhou stížností paní Tymošenkové, která se týká spravedlivosti trestního řízení, v němž byla odsouzena, Soud teprve bude posuzovat.

Nepochybně významným je i rozsudek *Lavida a ostatní proti Řecku* (č. 7973/10, 30. května 2013), ve kterém Soud konstatoval, že segregace romských dětí v tzv. ghetto škole je porušením zákazu diskriminace, i když se žákům této školy dostává v zásadě srovnatelného vzdělávání jako v běžné škole.

Zmíníme též rozsudek *M. K. proti Francii* (č. 19522/09, 18. dubna 2013) řešící otázku přiměřenosti dlouhodobého uchovávání otisků prstů v policejní databázi u osob, které byly toliko obviněny z méně závažného trestného činu, přičemž trestní stíhání bylo následně zastaveno.

Aktuálním je bezpochyby i rozsudek *Čašuneane proti Rumunsku* (č. 22018/10, 16. dubna 2013), v němž se Soud zabýval povinností státu přijmout opatření k zabránění únikům přepisů odposlechů z vyšetřovacích spisů do médií.

V návaznosti na rozsudek *Yefimenko proti Rusku*, který naleznete v tomto čísle a jenž se týká mj. požadavků na kvalitu a obsah právní úpravy monitorování korespondence vězňů, uvedeme rozsudek *Kurkowski proti Polsku* (č. 36228/06, 9. dubna 2013), v němž Soud řešil mj. otázku požadavků, kterým musí vyhovět právní úprava omezení návštěv rodinných příslušníků osob ve vazbě.

Konečně, informovat budeme též o rozsudku *Saint-Paul Luxembourg S. A. proti Lucembursku* (č. 26419/10, 18. dubna 2013), kde se Soud zabýval policejní prohlídkou redakce deníku z pohledu práva na ochranu novinářského zdroje.

Výše uvedené samozřejmě není vše a můžete se těšit na mnoho dalšího. Děkujeme Vám za dosavadní zájem a přeje Vám klidné a příjemné prožití léta.

Mgr. Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce

Zpravodaj vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti, kterou tvoří: JUDr. Vít Alexander Schorm, Mgr. Petr Konůpka, Ota Hlinomaz, LL.M., Mgr. Taťána Jančárková, Mgr. Viktor Kundrák, Mgr. Eva Petrová.
Obsah Zpravodaje: Mgr. Petr Konůpka. Úvodní fotografie: © Vít Alexander Schorm.